

*Johnston
po vzoru, ovzi privezan*

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gl. 20 kr., pol leta 2 gl. 10 kr., četrť leta 1 gl. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gl. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina I. zvezka.

	Stran
Lovro Pintar. (Spisal <i>Frančišek Reból.</i>)	1
Na izprehodu. I. Dete. (Zložil <i>Anton Hribar.</i>)	6
Deteljica. (Novela. — Spisal <i>Fr. S. Finžgar.</i>)	7
Zimska slika. (Spisal <i>Janko Barlè.</i>)	12
Paški zagovornik. (Spisal <i>A. Zdénčan.</i>)	15
Samó —! (Zložil <i>Anton Medved.</i>)	18
Redovnikova prikazen. (Legenda. — Zložil <i>Anton Medved.</i>)	18
V albanskih gorah. (Potopisni spomini iz rimske okolice. — Po svojem dnevniku priredil <i>dr. A. Karlin.</i>) [Dalje.]	19
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	26
Književnost	31
<i>Slovenska književnost:</i> Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1898.: Slovenske večernice. 51. zv. — <i>Hrvaška književnost.</i> Knjige društva sv. Jeronima za l. 1898.: 1. Život blažene Djevice Marije, presvete Matere božje. — 2. Pripovijesti iz bosanskoga života. — 3. Stari Slaveni. — 4. Domača ljekarna. — 5. Danica.	
Razne stvari	32
<i>Naše slike.</i>	

Na platnicah.

Slovincem ob novem letu. (Spisal *Veridicus.*) — *Vabilo na naročbo za l. 1899.* — *Osebne novice.*

Slike.

Lovro Pintar	1
Jaslice. (Slikal <i>Fernej Murillo.</i>)	9
Slovenska cerkev v Ohio-u. (Amerika.)	16
Slovensko župnišče v Ohio-u. (Amerika.)	17
Vodovod Klavdijev. (Pri Rimu.)	19
Frascati: Villa Aldobrandini	24

Listnica uredništva. Iz spisov, ki jih imamo za novo leto, smemo soditi, da bo XII. letnik kazal znaten napredek po vsebini in po obliki. Vsem pisateljem bodi lepa hvala za minulo leto! V pravi ljubezni do Boga, v lepem medsebojnem soglasju in v iskreni ljubezni do naroda idimo na delo v novem letu!

Listnica upravnništva. Prosimo čislane naročnike, da bi kmalu obnovili svojo naročbo in nas opozorili na kako premembo, napako ali pomoto, ker jako želimo redno in v splošno zadovoljnost razpošiljati list. Vsem p. t. naročnikom želimo srečno novo leto.

Štev. 1. je pridejano Bonačevo naznanilo platnic „Dom in svet“-a za l. 1898.

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII., IX. X. in VI. po 4 gld.

„Cvetje s polja modroslovskega“ (16°, str. 263) se dobiva pri upravnistvu našega lista za 60 kr., s pošto za 65 kr. — Opozarjamo tudi na prejšnje letnike „Dom in svet“-a.

Lovro Pintar.

(Spisal *Frančišek Rebóčl.*)

Rajni stric Andrej nam je kaj rad pripovedoval, kako so „gospod Lovrenc Pintar“ Preddvorom sadili in cepili sadno drevje, kako so zidali župnišče, šolo in druga poslopja, kako dober cerkveni govornik so bili in poleg tega deželni in državni poslanec.

— Z veliko radovednostjo smo poslušali stričevo pripovedovanje in smo radi sledili stricu v staro sadjarnico, ki jo je bil napravil po vzgledu „gospoda Lovrenca“; tam nas je učil cepiti, kakor so ga naučili „gospod Lovrenc“. —

Vedno bolj sem se začel zanimati za častitljivega gospoda Lovrenca, ki se mi je jako omilil. Nepopisno je bilo moje veselje, ko so mi mati kupili mašno knjižico, ki jo je spisal Lovro Pintar! — Ko sem šel v nedeljo k sv. maši v Preddvor, ustavil sem se ob vhodu župnijske cerkve, kjer je vzdana kamenita ploča s sliko gosp. Lovra v nizkem reliefu, in s spoštovanjem sem čital in čital njegov nagrobni napis.

Da se nekoliko poživi spomin vzornega duhovnika in nesebičnega slovenskega rodoljuba, narišem cenjenim čitateljem „Dom in svet“-a blagega pokojnika zaslužno življenje in plodovito delovanje za Boga in za narod.

Lovro Pintar je bil rojen dné 2. velikega srpana l. 1814. pri sv. Tomažu, na precèj vi-

„Dom in svet“ 1899, št. 1.

sokem hribu v selški dolini. Ljudsko šolo je dovršil v Škofji Loki; latinske šole pa je obiskoval in dokončal v Karlovcu na Hrvaškem; bogoslovja se je učil v Ljubljani, kjer je bil v mašnika posvečen l. 1840. Že v semenišču se je navduševal za ilirske

ideje, vedno vnet za čast božjo in za blaginjo slovenskega naroda.

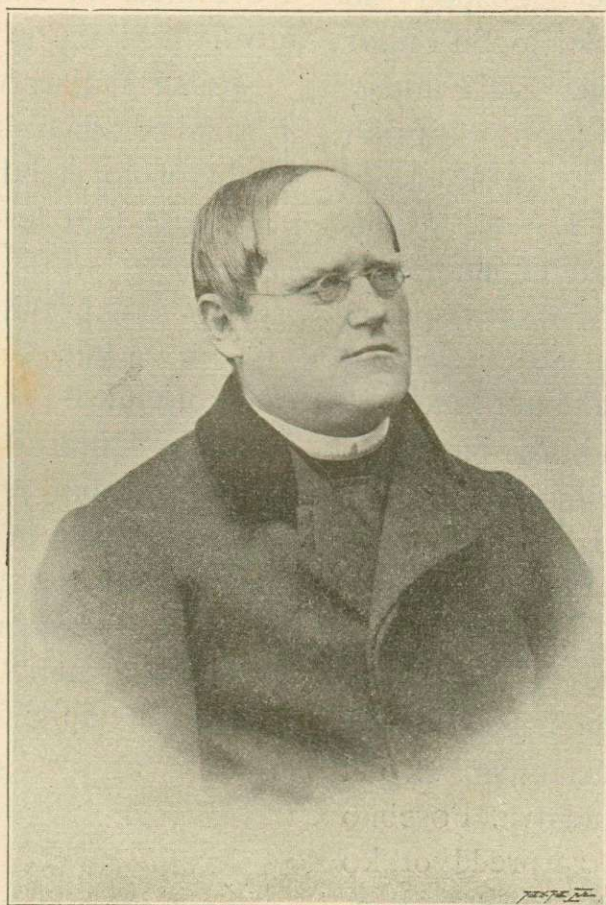
Do l. 1848. je zaporedoma služboval kot kapelan v Semiču, Kočevju in Št. Janžu. Iz Šent Janža poroča „Novicam“ l. 1848., kako so tam skrbeli za kurjavo šole: Vsak učenec je moral prinesiti s seboj jedno poleno, in šola ni bila nikoli mrzla.

Dasi velike, krepke, na videz čvrste in močne postave¹⁾, je bil Pintar vendar že iz mlada večkrat nekoliko bolehen. Zaradi bolezní je odložil l. 1848. kapelansko službo v Šent Janžu in stopil v začasni pokoj.

V tem času je bival večinoma v Radoljici, da

si je nekoliko okrepil zdravje. V Radoljici je poučeval deco grofa Thurna. Isti čas se je seznanil z Lovrom Pintarjem mladi vseučiliščnik, jurist Lovro Toman, kar je bilo pomenljivo i za Pintarja i za poznejšega doktorja L. Tomana.

¹⁾ Kakor ga kaže fotografska slika, ki jo hrani preddvorski gospod župnik Janez Debeljak; posodil nam jo je blage volje v natisek.

Lovro Pintar.

Ko se je nekoliko okrepil in odpočil, prišel je Pintar za kapelana v Preddvor, kjer je ostal deset let. Prvič je krstil Preddvorom 3. listop. l. 1849. in zadnjikrat 20. kim. l. 1859.

Preddvor, dve uri nad Kranjem, blizu glavne ceste, ki vodi skozi Kokro čez Jezerski vrh na Koroško, je zares lep in jako zdrav kraj. Zato je pa tudi Lovru Pintarju Preddvorom jako ugajalo.

Prišedši v Preddvor je začel Lovro Pintar z veliko gorečnostjo in vnemo oznanjati božjo besedo. Duhovske dolžnosti je izpolnjeval vedno natančno. Milo se stori človeku, ko začne pripovedovati stara ženica, upognjen starček, kako dober „gospod“ so bili „gospod Lovrenc“! — Zlasti je bil Pintar priljubljen cerkveni govornik. Stari možje, ki so navadno hodili zjutraj v cerkev, prišli so ali pa počakali še desete sv. maše, da so slišali še pridigo gospoda Lovra. Pintar je govoril počasi, a krepko in mogočno. Njegovi govori so bili dobro sestavljeni in poljudni. Rad se je oziral na vsakdanje življenje in na potrebe ter nadloge kmetove. Ko je nekoč govoril o sv. zakonu, izrekel je naslednji stavek, ki ga ljudje kaj dobro pomnijo: „Ko se ženi, hodi od gore do gore in išče bogate neveste, nazadnje pa: dóta se izmóta, štor pa ostane.“

A Pintar ni deloval le v cerkvi, marveč je tudi izven cerkve rad pomagal ljudem bodisi s svétom, bodisi z dejanjem, skrbel je tudi za gmotno blaginjo ljudstva. Posebno zaslugo si je pridobil Pintar za preddvorsko župnijo s tem, da je navadil ljudstvo u menega sadjarstva. Dobrih pet minut od župne cerkve ob cesti, ki vodi na Belo, je napravil iz gozdne celine sadjarsko drevesnico, ki jo je lepo ogradil. Napravil je gredice za sadno drevje, med gredicami pa so se vile z belim, drobnim peskom posute steze. V to sadjarnico je vodil šolarje in jim je ondi z učiteljem vred dejansko kazal, kako se goji sadno drevje. Vzгляд in pouk Pintarjev je dobro deloval na kmetovalce, ki so začeli sami napravljati si sadjarnice. Lepe sadove uživajo pa dandanes njih potomci. — To je bilo zares pravo narodno delo!

„Pintarja“, tako pišejo „Novice“ 1857, „res zamoremo imenovati drugega Pirca.“¹⁾

V Pintarjevi drevesnici Preddvorom je bilo več kakor 300 plemen sadnega drevja z ljubljanskih vrtov, z vrta grofa Thurna iz Radoljice, z vrta gospoda Urbančiča, grajščaka Preddvorom, z vrta Turnogradskega in z vrta ljubljanske kmetijske družbe.

Veliko posla je imel Pintar s sadjarnico, ki jo je ohranil vedno v najlepšem redu, a donašala mu je tudi vsako leto lepega gmotnega dobička.

S Pintarjevim odhodom iz Preddvora je kmalu razpadla s toliko skrbjo vzgojena drevesnica, in dandanes je ondi rodovitna njiva.

Poleg sadjarstva se je Pintar rad bavil z raznimi zidarskimi načrti —. Župnišče Preddvorom je bilo jednonadstropno, a nadstropje je bilo leseno; kapelanija je bila nad hlevom.

Da bi napravil dostojno bivališče za župnika in za kapelana, začel je Pintar zidati z radovoljnim dovoljenjem župnikovim novo župnišče. Načrte je napravil Pintar sam, ljudje so delali prav pridno tlako, vse delo je vodil Pintar in napravil v kratkem času za 4000 gld. res prav krasno stavbo, župnišče, ki še dandanes stoji tako, kakoršno je dozidal Pintar. Nad glavnim vhodom se sveti zlati napis:

S v e t i.

— —
1851.

Šola je bila pred Pintarjem v zasebni hiši „pri Trepanu“. Ko je torej Pintar dozidal župnišče, lotil se je takoj priprav za zidanje šole. Zopet so ljudje morali delati tlako, in tudi šolsko poslopje je kmalu stalo na mestu, kjer je danes. Šola je imela le pritličje, zato jo je bilo treba dvigniti za jedno nadstropje, ko je postala dvorazrednica.

Pintar je zidal tudi več mostov. Omenjam le jednega, namreč most na Srednji Beli čez Belico ob Kračmanovem mlinu, rojstveni

¹⁾ Pirec je bil župnik Podbrezjem, umen sadje-rejec, pozneje misijonar v Ameriki.

hiši umrlega Matije Valjavca. Ondi je tudi zasadil dve vitki jagnjeti, na vsako stran mosta jedno, ki še dandanes vzbujata spomin na „gospoda Lovrenca“.

Izmed zasebnih hiš, katerih zidanje je vodil Pintar, omenjam le hišo Andreja Neta, p. d. Mihovca na Kokrici. Andrej Net je bil jeden izmed najvernejših učencev Pintarjevih. Skoro vsako leto ga srečujemo v starih letnikih „Novic“, kjer naznanja pridelke iz svoje sadjarnice občinstvu v nakup. Bil je vedno srčno udan svojemu učitelju.

Predno spremimo Pintarja iz Preddvora v Zali log, pojdimo poprej še ž njim iz Preddvora tje gori v četrt ure oddaljeno grajščino Turn! Vzemimo si še spremljevalca mladega doktorja Lovra Tomana! Na počitnice je prišel (l. 1852.) k Pintarju, in danes ga hoče Pintar uvesti v krog družine turnoegradske. Z veselim srcem in radostjo sprejme grajščakinja-vdova, inteligentna gospa¹⁾, domačega prijatelja Lovra Pintarja in njegovega spremljevalca, nadarjenega, mladega dr. Lovra Tomana. Nato predstavi gospa dr. Tomanu svojo hčerko, gospodično Josipino in svoja sina Janka, ki je še dandanes „gospod“ in grajščak na Turnu, in Fidelisa. Pač sta se gotovo pri prvem sestanku našli sorodni srci Josipine in dr. Tomana, ki sta tako gorko bili drugo za drugo.

Ne maram popisovati sreče zaročencev,

Ki célo léto je cvetlà obema,

saj o njej pričajo pesmice Tomanove.²⁾ Spominjam le na to, kako so pač morali biti veseli sestanki, ko je prihajal vrli dr. Toman iz Ljubljane v Preddvor in iz Preddvora skupno s Pintarjem na Turn. Koliko lepih mislij se je pač porodilo v tem prijateljskem, narodno navdušenem krogu! Kako je pač dr. Toman navduševal mlado svojo zaročenko za narodno delo! Dr. Toman nam je vzgojil slovensko pisateljico in pesnico Josipino Turnogradsko. Čast spominu dr. Tomanovemu, čast slovenski pesnici Josipini!

¹⁾ Umrta je lani.

²⁾ Glej: „Dr. Lovro Toman.“ Matica Slovenska v Ljubljani. 1876. str. 81. Glej str. 11, 12, 15.

Tudi sedaj pokojni Valjavec, ki se je mudil ob počitnicah na Beli, v svoji rojstveni vasi, je občeval kolikor toliko z gospodom Pintarjem.¹⁾ Valjavec in dr. Toman sta bila tudi dobra znanca.²⁾

Priljubljen pri ljudstvu, dobrodošel v grajščini na Turnu, navezan na lepi kraj predvorski, je vendar Lovro Pintar dal slovo kapelanski službi in odšel l. 1859. za župnika v Zali log, v domačo, selško dolino. Tu je ostal do l. 1861. Marljivo je gojil tudi v Zalem logu sadjarstvo in prenovil župnišče, kakor priča napis nad vrati župnišča v Zalem logu.

Iz Zalega loga se je preselil Pintar za župnika na Breznico. Tu je župnikoval od l. 1861. do l. 1874.

Kakor Preddvorom in v Zalem logu, gojil je Pintar tudi na Breznici umno sadjarstvo, napravil si drevesnico in učil Brezničane³⁾ gojiti in cepiti sadno drevje. Brezničanje že uživajo sad njegovega truda. Vsako leto jim donaša sadje lepega izkupička.

Dné 26. prosinca l. 1867. so izvolile kmetiške občine v Radoljici Lovra Pintarja, „brezniškega fajmoštra“, — pod tem imenom je bil Pintar odslej znan po celi Kranjski — za deželnega poslanca za radoljiški okraj. Ta okraj je pred Pintarjem zastopal za narod vneti dr. L. Toman v deželnem zboru v Ljubljani in v državnem zboru na Dunaju ob času prvega zasedanja od l. 1861. do l. 1867. Kakor dr. Lovro Toman, tako je bil tudi Pintar mož obširnega znanja in je dobro poznal nadloge ubogega kmeta. Ker je imel

¹⁾ „Knezova knjiž.“ II. zv. 1895. Str. 179, 180, 181.

²⁾ Istotam str. 182.

³⁾ Kdor hoče brati res ljubeznivo sliko iz življenja Pintarjevega na Breznici, naj vzame v roko „Pomladne glase“ V. zv. (Uredil Fr. Finžgar.) 1895. Na str. 50. do 89. nam popisuje vrli naš pesnik in pisatelj Fr. Finžgar, kako so učili „gospod Lovro“ dečke na Breznici cepiti; kako so jih vodili k uljnaku, „ki je bil Kraljičevega očeta in gospoda Lovra“, kako so jih vodili na izlet na goro in jih med potjo učili, kako se morajo vesti na poti v hrib itd. Bodi ljubki spisec „Gospod Lovro“ toplo priporočen.

gospod Lovro srce za kmeta, zato mu je bila pač beseda za srečo in blaginjo ljudstva lahka. Kakor v dušnem pastirstvu, stal je Lovro Pintar tudi v zbornici poslancev kakor nepremagljiv steber za duševno in telesno srečo svojega naroda.

Dné 18. svečana l. 1867. je zboroval prvič novi deželni zbor kranjski, v katerega je začel pohajati tudi Pintar. A že 4. sušca v 7. seji se je naznanilo, da je kranjski deželni zbor s 1. sušcem razpuščen, in da bodo razpisane nove volitve. — 26. sušca l. 1867. je bil Pintar zopet izvoljen za poslanca v svojem okraju. Novi deželni zbor kranjski se je potem sešel dné 6. malega travna, in še isti dan so bile volitve za državni zbor na Dunaju. Deželni zbor kranjski je poslal na Dunaj med drugimi (Svetec, Barbo in nemški poslanec) dr. Lovra Tomana in gospoda „brezniškega fajmoštra“ Lovra Pintarja.

Dné 20. vel. travna l. 1867. se je prvokrat sešel novi državni zbor na Dunaju. Tje se je popeljal Pintar zagovarjat pravice svete cerkve in zaničevanega naroda slovenskega.

Pintar je marljivo obiskaval zbornične seje, zasledoval pazljivo vse delovanje državnega zbora in sam rad posezal v razprave. Večkrat je govoril v lapidarnih stavkih v državnem zboru in pošiljal svoje govore v Ljubljano „Zgodnji Danici“ v natisek. Govoril je za pravice cerkve v zakonskih stvareh in za pravice cerkve v šoli. — Poleg svojih govorov pa je prevajal za „Zgodnjo Danico“ l. 1867. in 1868. tudi izvrstne govore poslanca Greuterja, v katerih se poteguje navdušeni tirolski duhovnik in profesor za versko šolo. Greuterjeve značilne besede so bile: „Vi se nehajte vtikati v duhovske reči, in mi se bomo nehali mešati v politiške!“

L. 1868. je priporočal Pintar v deželnem zboru kranjskem, naj se dá sirotišnica, ki naj bi se bila tedaj ustanovila v Ljubljani, v oskrb šolskim bratom. Šolski bratje — tako Pintar — vodijo na Dunaju z velikim uspehom tamošnjo sirotišnico z malimi stroški za deželo in s požrtvovalno delavnostjo.

Pintar je stavil tudi večkrat v obeh zbornicah kmetom koristne predloge.

Zadnji dan sušca l. 1870. je zapustil Pintar z mnogimi drugimi poslanci, vsemi slovenskimi in Poljaki, državno zbornico, v katero se ni povrnil nič več. Tudi dr. Lovro Toman ni več videl državne zbornice, temveč je končal svoje politiško delovanje za narod slovenski, končal tudi še to leto tek svojega življenja. Umrl je 15. vel. srpana l. 1870. v Rodaunu poleg Dunaja, obžalovan od celega slovenskega naroda.

22. vel. travna l. 1870. je cesar razpustil državni zbor in vse deželne zборе razven češkega. Zopet so bile nove volitve. Pintar je bil v Radoljici izvoljen 27. rožnika l. 1870. za deželnega poslanca. Kot deželni poslanec je še deloval do l. 1874. Že 13. grudna l. 1873. so dovolili odpust hudo zbolelemu poslancu Pintarju. Bolezen se je v naslednjem letu obrnila na bolje, a vedno je gospod Lovro bolehal, dokler ni vsled bolehnosti odložil deželnega poslanstva v prvi polovici meseca kimovca l. 1874. in stopil v pokoj. Zadnje leto svojega življenja je preživel Pintar v pokoju Preddvorom. Vsled velikih denarnih izgub se mu je začelo mešati, in gospod Lovro, prej tako bistra glava, ni več mislil jasno — žalostna osoda!

Lovro Pintar ni deloval le v cerkvi, v svoji drevesnici, pri uljaku, pri zidanju koristnih stavb, ampak je že zgodaj zastavil svoje spretno pero, da bi podal trajne duševne hrane milemu slovenskemu narodu, da bi poučil Slovence v raznih važnih vprašanjih, da bi jim zapustil velik zaklad lastnih izkušenj v umnem sadjarstvu.

V prvi vrsti si je pridobil Pintar neveljivih zaslug s spisovanjem molitvenikov. Marn jih navaja v svojem „Jezičniku“ (letnik XXV. str. 48. in 49.), a ne zdi se nam odveč, da jih tu še jedenkrat naštejemo. Spisal je petero molitvenikov, ki so se vsi izredno priljubili vernemu slovenskemu ljudstvu, tako da so izšli nekateri v več natiskih, kar kaže naslednji pregled:

1. „*Molitve za duše v vicah*, s pristavkom mašnih in drugih molitev.“ Večidel iz nemškega poslovenil L. P. 1848.

2. „*Mašne in druge molitve*.“ Večidel iz nemškega poslovenil Lovrenc Pintar, duhovnik v Radoljici. 1849. Ta knjižica je izšla v sedmih natiskih.

3. „*Nebeške iskrice za mladost pa tudi za odraslene ljudi*.“ 1850. Knjižica je izšla v trinajstih natiskih.

4. „*Sv. angelj varh*“ ali vodnik pridnih otrok v nebesa. 1853. Izšla je v treh natiskih.

5. „*Marija Devica*“, nebes in zemlje kraljica. Iz nemškega poslovenil Lovro Pintar, preddvorski kaplan 1856. Jako priljubljena molitvena knjiga z lepimi šmarnicami.

Poleg tega srečavamo spise Pintarjeve skoro v vseh slovenskih časnikih od l. 1848. do l. 1874.

V „Sloveniji“ l. 1848.—1850. nahajamo mnogo njegovih sestavkov. Omenjamo le „Pobratimstvo“, „Franc Veriti, rojen Lah in vrli slovenski pisatelj“, „Serbska vojvodina“, „Resnica čez vse“.

„Novicam“ je ostal zvest dopisnik do konca. — Zlasti zanimiv je sestavek v „Novicah“ l. 1851. „Nekaj iz ‚Vesne‘.“¹⁾

V „Novicah“ l. 1857. je spisal Pintar: „Sadjereja, kakor jo v preddvorski šoli že 7 let učimo.“ Tu na kratko in tako jasno razlaga sadjarstvo, da vsak otrok lahko razume. Posebno lepo opisuje, kako naj se cepi.

„V Novicah“ 1866. zopet daje sadjarjem koristnih opominov.

V „Učiteljskem Tovarišu“ l. 1861. je priobčil več sestavkov o sadjarstvu.

¹⁾ Iz tega spiska náte nekaj odstavkov, ker se nam zdé zeló zanimivi!

„O novem letu“, tako piše Pintar, „je začel na Dunaju lepoznavski časopis ‚Vesna‘ izhajati. Précej v prvem listu se bere dopis iz Ljubljane, katerega je neki gospod K. poslal. Ta dopis je splošen pregled in pretres slovenskih pisateljev, posebno pa mladih pesnikov.“

Nas ta misel obhaja, da je kritika vsakemu slovstvu potrebna. Njena imenitna naloga je, zmote spisateljev odkrivati in kaj boljšega nasvetovati. Ali prav močno se nam dozdeva, da Slovenci še nismo na tisti stopinji, da bi bilo slovenstvu koristno, naše literarne dela prav prav oestro soditi in tiste, ki na taki sodbi skoz rešeto smuknejo, satirično zasmehovati in strastno v blato porivati.

Da je bil tudi dopisnik „Zgodnje Danice“, to smo že omenili. Poleg tega je pregledoval tudi rokopis za nem.-slov. slovar.

V „Slovenču“ l. 1874. pa nam je opisal Pintar tri izvrstne sadjarje, katerih imena so: 1. Gregor Rovtar, bivši župnik pri sv. Lenartu; 2. Janez Majnik, župnik v Žiréh; 3. Friderik Homan, trgovec v Radoljici.

To je bilo zadnje delo Pintarjevo.

V rokopisu pa je ostal „Popis mnogovrstnih sadnih plemen“, delo, v katerem je hotel poučevati slovenske kmetovavce o umnem sadjarstvu po svojih lastnih izkušnjah. Pintar se je mnogo prizadeval za imenik sadnega drevja že Preddvorom in pozneje v Zalem logu in na Breznici. Imel je posebno knjižico, v katero je zapisaval sadna imena svoje drevesnice, v drevesnici pa nobeno drevesce ni bilo brez imena ali vsaj ne brez znamenja.

Po tako neumornem in vsestranskem delovanju je bil Pintar prisiljen stopiti v pokoj. Vleklo ga je v Preddvor, kjer je preživel toliko veselih dnij in let. Stanoval je nekaj časa na Turnu pri gospodu grajščaku Janku Urbančiču, svojem starem prijatelju, nato se je preselil „k Petru“, kjer je sedaj pošta, ob mostu, ki pelje čez reko Kokro v Preddvor.

V njegovi bolezni sta mu stregli sestri Marijana in Maruša. Veliko sta imeli opraviti z umobolnim gospodom bratom, kadar ga je začela hudo boleti glava. Ves čas, kar je bil Pintar „pri Petru“, ni pokusil vode, češ, ko bi ljudje vedeli, kako je voda grda, nikdo bi je ne pil.

Tudi to moramo opomniti, da nikakor ne moremo zapopasti, in da nam dozdej še nihče ni vedel povedati, zakaj da pretresovavec slovenskih pesnikov v pesniškem diru našega slavnega Prešerna ‚nebeškega pesnika‘ imenuje. Marsikdo se je že tej besedi smejal. Mi sicer Prešerna kakor pesnika visoko spoštujemo, pa vendar skoro ne verjamemo, da bi se mu bilo kdaj sanjalo, da ga bo kak Slovenec kdaj ‚nebeškega pesnika‘ imenoval.

Sebičnosti pa in mnenja po prvem sedežu naj v naših rajdah ne bo. ‚Vsi za jednega in jeden za vse‘, naj bo naše geslo.“

Neko jutro je vprašala Petrova mati Pintarja:

„No, gospod Lovrenc, kako vam je kaj danes?“

„Kaj se mara vam, mati!“ odgovori Pintar, „vam, ki nimate nič v glavi: ampak moja glava je reva, ker imam toliko v njej. Oh, ta moja glava!“

Bolezen se je vedno hujšala, in Pintar je zapustil dolino solz in bridkostij dné 10. kilometrovca 1875.

Sestri Pintarjevi sta stanovali po smrti bratovi Predvorom. Marijana je že umrla, Maruša pa še živi na Dovjem na Gorenjskem.

„Slovenec“ je pisal ob smrti Pintarjevi: „Ž njim je izgubila Slovenija zopet vrlega boritelja, kakoršnih je sedaj čedalje manj.“ Na grob so mu postavili spominik s tem-le napisom:^{*)}

*) izdelal ga je g. Tomo Župan.

LOVRO PINTAR,

bivši brezniški župnik ter
deželni in državni poslanec
kranjske zemlje.

Rojen pri sv. Tomaži pod
Séliškim zvonom v 2. dan
avgusta 1814. leta;
umrl Pred Dvorom v 10. dan
septembra 1875. leta.

†

Svečenik, pastir je duše vodil,
Ljubil narod svoj do konca dni,
Z modrim umom v boj je zborov hodil,
On, ki tukaj v miru božjem spi.

Spomenik so mu postavili
kranjski deželni poslanci in
drugi čestitelji.

Da, res! S Pintarjem je legel v grob za
čast božjo vnet duhovnik, prijatelj mladine,
zlasti pa dijakov svoje župnije, mož prav slo-
vanske gostoljubnosti; s Pintarjem smo iz-
gubili res vrlega moža, čegar spomin ne bo
zamrl pri potomcih.

Na izprehodu.

I. Dete.

Kdo bi vedno v temni sobi
med zidovjem bil priprt?
Kdo bi vedno bil v tesnobi?
To bolest je, to je smrt.

Ven na prosto, v svet prostrani,
ven si prosti duh želí;
zdravje le prostost ohrani,
dušo le prostost bistrí.

Torej palico si vzamem,
vzamem svinčnik in papir,
pokrivalo s kljuge snamem:
z Bogom, tihi sobni mir!

Pridem v plodonosno polje,
sučem zvedavo okó
na gorice, na podolje:
vse je živo, vse mladó.

Novo preorano njivo
zró pred sabo mi očí,
mater zrem na njej marljivo,
v zémľjo semena sadí.

Poleg na zeleni trati
zibko vidim pred seboj:
Mirno spavaj, angel zlati,
nič, o dete, se ne boj!

Nemo zrem z očmi v očesci,
nemo zrem, se mu smehljam:
Angel nežni moj v telesci,
ti si srečen v svetu sam.

Zrem to bitje, dete nežno,
k blagoslovu vspnem roko,
k nebu se ozrem hvaležno,
blagoslavljam dete ž njo:

Ti, o dete, si podoba
sreče prave in mirú,
ko ne veš, da noč je groba
dom človeškega rodú.

Včasih bol telesno čutiš,
kaj je, tega ne uméš;
a o dušni nič ne slutiš,
kaj je srčna bol, ne veš.

Vendar, dete, v svetu širnem
gloje duše ta bolest,
vendar v mnogem srcu mirnem
gnezdi smrtnotežka vest.

Bog nebeški, dete malo,
mater skrbno ti je dal,
in ljubezni, bitje zalo,
zate plamen v njem prižgal.

Če zastočeš, brž poziblje
zibko z urno ti rokó,
če zajočeš, brž nagiblje
k tebi srce in glavó.

Nikdar ni jej glava trudna,
ne zaspano jej okó,
da bi bila ti zamudna;
vedno čuva te zvestó.

Za trenutjem pa trenotek
gine nam, za dnevom dan;
enkrat tudi ti, siroték,
v delo resno boš vkovan.

To življenje, ki v povoje,
dete, ti povito je,
tudi to zori za boje,
kar še tebi skrito je.

Jaz pa, angel nežni, šibki,
blagoslov ti ta delim,
da ne trpel, kot zdaj v zibki,
več bi, kakor jaz trpim.

Anton Hribar.

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

I.

„Pol ure ima že zamude!“

„Preklicana železnica; zebe me!“

In spustil je Pavel Karolovo roko ter urno drgnil premrli dlani, da bi se ogrel. Megla je stala tako gosta, da se ni videlo par korakov daleč. Na peronu je medlo brlela petrolejka. Včasih je prišel pogledat postajni uradnik z rudečo kapico iz gorke pisarne proti severni strani ob progi. Pričakoval je vlaka. Ker ni slišal ne žvižga, ne ropota, niti videl rudeče luči, šel je nazaj, pritisnil sloki hrbet k peči in si svalkal novo cigareto. Na kolodvoru je bilo vse prazno. Le poštni voz je stal pred vrati; dva sirca, ogrnjena s starima plahtama, sta meglo dihala, in srež se jima je delal krog nozdrvij. Listar je čepel zaprt v poštnem vozu, voznik je stopical gori in doli, pri vsakem koraku butil s škornjem ob škorenj, mučil se z darovano viržinko, ki je bila pa nalomljena in zato ni vlekla. Napenjal se je, da so se mu žile nabrekle na rudečem vratu, da se je posušila vsaka slezica v ustih, po grlu pa ga je ščegetalo in žgalo, da je kašljal in so mu solze stopile v oko. „Hudirjev dedec gosposki, če ni imel boljše viržinke, naj bi še to sam pokadil“, kled je jezno voznik, potegnil slamico iz smotke, zvil viržinko v klopčič ter potlačil na desno stran v usta, kjer mu je manjkalo pet kočnikov.

Ves ta prizor bravca lahko osvedoči, da smo na kolodvoru pokrajinske železnice, po zimi. Tu ni tistega življenja kakor v velikih mestih, kjer se ob svetli luči leskečejo okna bogato opravljenih biféjev, kjer cingljajo nepretrgano električni zvončki, kjer puhajo in žvižgajo vlaki, pred vrati pa stoji cela procesija izvoščekov, omnibusov, modernih gosposkih upreg in starih častiljivih kočij. Po letu se že še prestopi na

takem pokrajinskem kolodvoru, kamor privre vsa gospoda in ves malomestni drobiž k vlaku radovednost past. Po zimi so pa meščani toliko praktični, da sedijo rajši doma pri peči, ali pa kvartajo po krajcarju brez „poenov“.

Po dolgem čakanju, ko je že trpel marsikak žep pri telovniku vsled vednega izmikanja žepne ure, ko je požrla lena megla mnogo kletvico postiljonovo in čula zabavljico Pavlovo in Karolovo, privozi vendar s samozavestno nenatančnostjo hripavo brlizzgajoči vlak na postajo.

Pavel in Karol se vstopita ob vlaku in zreta pazljivo, je-li prišel, kogar pričakujeta. Vrata drugega razreda se odpró, in venkaj poskoči častnik. „Neka te, neka te, neka te!“ so se pozdravili vsi h krati in stisnili krepko mlade desnice. — Ta „neka te!“ je bil namreč redni, skrajšani pozdrav te trojice, namestu: „Neka (naj) te Bog poživi!“

„To je strašno!“ hudoval se je rezervni častnik Hugon. „Kosti me bolé, zdehalo se mi je, da sem si skoro čeljusti izpahnil, kadil, da me peče vse po ustih: a te voznje, prav za prav — tega stanja in lazenja ni ne konca ne kraja. — Ali je družba zbrana?“ vprašal je hitro in pozabil na drugo.

„Zbrana polnoštevilno. Čakajo te.“

Pavel in Karol sta vzela Hugona v sredo, sprijeli so se za komolce in šli v mesto.

„Ali pa se peljimo s pošto“, omeni Pavel.

„Hvala lepa! Sedaj bi me rad še v ta kurnik spravil, ko sem komaj čakal, da se malo izprehodim!“

„Pusti ga no“, jezil se je Karol. „Saj vidiš, da je ves trd in da se ziblje tako, da bi lahko na suhem dobil morsko bolezen.“

Smejali so se in se gugali po neokretni bunkasti poti, kjer jim je drselo, da so lovili in pehali drug drugega, kakor bi bili vsi z Bahom v najmlajšem sorodstvu.

Četrť ure je bilo v mesto. Po trgu je vladala smrtna tihota. Par svetilk je imelo velike meglene kolobarje, kakor luna ob hudih letih. Gostilne so bile vse zaprte. Le pri Pečarju se je svetilo jedno okno. Težka železna vrata so bila priprta. Iz gostilne ni bilo čuti nikakega vrišča. Postali so pred oknom, da se prepričajo, ali je družba še v sobi ali ne. Vse tiho. Toda čuli so, ček, ček, ček! Ultimo! „Kvartajo! Saj veš, če deteljice ni, bi vse zaspalo, ko bi še škisa ne bilo!“

Hugon odpre težko železno vratno krilo, ki je zahreščalo, da so človeka bolela ušesa. Prišedši skozi sprednjo sobo odpre Hugon steklena vrata, postavi se ravno kot sveča, trči s peto ob peto, da zazvené ostroge, salutira in pozdravi: „Neka Bog poživi slavno gospôdo!“ Tedaj je stisnil vsak svoje kvarte v roko in zadonel je odzdrav: „Zivela slavna deteljica!“ Vsi po vrsti so vstajali in podajali roke Hugonu, samo star plešast možiček je bil za to slep in gluhi. Moral je vreči še dva taroka, potem je pa slovesno dvignil malo telo in pribil na mizo „pagat ultimo“. Nato je šele pozdravil, podal roko in pravil: „Ultimo, Hugon, ultimo, da veste!“

Ta vrišč je privabil v sobo dekletce, sedemnajstletno Julko, domačo hčerko, ki je že morala opravljati posel gospodinje, odkar ji je umrla mama.

„Julček, neka vas Bog! To dete je že dremalo?“ Hugon se ji je nasmehnil, poklonil ter ji dal roko.

„Gospod doktor, ni res! Kako bi mogla iti spat, če vem, da pride naš gost in da bi moral oditi brez večerje? Saj vem, da ste lačni!“

„Kolika pozornost!“ Elegantno se ji je Hugon priklonil in potrdil, da je lačen in žejen.

„Torej najprej štefan — potem pa ...“

V tem potrka Hugona na ramo trebušni oštir Pečar in mu s pomežikajočimi očmi, ki so bile tolikokrat trudne od dobrega vina, pa tudi od tuhtanja, kje bi se kaj več krajcarjev ujelo, pové: „Naj bodo brez skrbi, gospod zdravnik! Saj smo pričakovali. Vse je pripravljeno. Julka vé, kaj vam tekne.

Mrzla racka, slastna hehé —“ in tlesknil je z velikima ustnicama, pa je šel za Julko iskat v kuhinjo večerje za Hugona.

II.

Ko je ‚deteljica‘ odložila zimske suknje in se pomešala med zbrano omizje, prinesla je Julka štefan starega metličana.

Julka je bila ljubko dekletce. Lase je imela črne kakor oglje, ki so se usipali v prijetnih kodrih na čelo. Pod nizkim čelom je sanjalo dvoje naivno nedolžnih očij, ki so zrle tako brezskrbno v svet, da se je v njih videla še vsa detinska sreča in nepokvarjena duša. Dasi je bila v gostilni rojena in izrejena, čuval jo je oče kot biser. Saj mu je bila jedinka. Vedel je mož trde skorje in praktičnega smisla, da je gostilna često grob sramežljivosti, strup nedolžnosti in hudournik za vse cvete deviškega srca, ktere je zasadila pokojna mamica v dušo tega blagega otroka. Zato ni smela nikdar streči v prednji sobi, kjer so se zbirali najrazličnejši gosti, kjer je vino razvezalo peruti tistemu hlastajočemu govorjenju, ki blati in sramoti vse, kar je nramnega, lepega in dobrega. Kot plaha srnica je vselej bežala s pijačo skozi sobo v gosposko sobico, kjer ni bilo nevarnosti zanjo. Na njenem okroglem obrazku sta trepetali dve tako ljubki jamici kakor na angelskih licih Murillovega vnebovzetja. Krog svežih ustnic pa ji je igral dobrovoljni smehljaj. Bilo je to dekletce v tisti zlati dobi, v tistih nedolžnih in še nepokvarjenih letih, ko sicer misli, da živi, da samo sanja, da svet spoznava, pa ga gleda le v čarobnem svitu, ko je najbolj srečna, pa misli, da je nesrečna, če ji očka odreče nov klobuček, ko hrepeni in teži, pa sama ne ve, po čem.

Hugon je prijel steklenico za vrat, pa z „da mi dovolite, gospôda“, pričel natakati vsem po vrsti. Najprej je natočil gospej notarjevi. „Milostljiva, zares sem presrečen, da ste bile tako požrtvovalne in ste čakale mojega prihoda.“ Poklonil se je na desno gospej komisarjevi, na levo gospej Anici pl. Ivanovičevi, soprogi bolehnega nadporoč-

Jaslice.

Sikal Jernej Murillo.

nika na odpustu. Gospe so običajno zani-kavale vsako požrtvovalnost in trdile, da je bilo silno dolgočasno, ker ni bila ‚deteljica‘ polnoštevilna. Hugon je potlej dalje natakal gospodom kontrolorju Rovánu, profesorju Komarju, nadporočniku pl. Ivanoviču, no-tarju drju. Črničju, komisarju Robičju, potem onemu plešastemu, majhnemu možju, umirov-ljenemu sodnemu pristavu, ki je bil sicer zeló dobra duša, vedno navdušen narodnjak. A prav zato so ga preganjali šefi in ga kot žrtvo značaja uničili, da je prejel prezgodaj plavo polo. Ta je bil še vedno ponosen na ultimo in iznova je povedal Hugonu: „Le dajte ga, na ultimo se spodobi še jeden ko-zarec!“ Ko je zdravnik dr. Hugon Rus na-točil lističema deteljice Karolu Čekanu, sod-nemu pristavu, in drju Pavlu Dolencu, od-vetniškemu koncipijentu, nalil je še sebi, postavil štefan na mizo, dvignil kozarec in napil: „Slavna gospôda! Po slovanski šegi pijemo dobrodošlico — do dna — dame so seveda vedno svobodne!“ Karol in Pavel sta pa že udarila duet, kateremu se je hitro pri-družil Hugonov tenor, in zvonko so peli svojo priljubljeno: „Ti zvončki tam v do-lini . . .“ Izpili so vsi, poveznili kozarce na mizo in sedli. Deteljica je ponovila „Ti zvončki.“ Ko je nehala s krepkim ‚bim, bam, bóm‘, obrnil je zopet vsak svoj kozarec, da je zadonelo ‚purrrrum‘ kot vojaška salva pri svečanem sprevodu.

Nato se je začelo živahno pogovarjanje. Prej onemele stene, ob katere je udarjalo jedino čekanje kvart, kak ultimo, pa jezna beseda tovariša, ki se je togotil, zakaj ni njegov pomagač izigral druge kvarte — te stene so sedaj odmevale glasnih dovtipov, zvonkega smeha in trkanja kozarcev.

Gospe so se lotile posebno Hugona.

„Gospod doktor, ali vam ni nič vroče?“ vpraša notarka.

„Zakaj? Saj je sibirski zima in londonska megla. Vesel sem, da sem na gorkem, milost-ljiva!“

Notarka je pa sunila s komolcem sosedo Anico ter zastrla že itak majčkene oči skoro popolnoma z dolgimi vejicami. Skozi te je

ošinila s samo punčico Julko in Hugona. Anica je, kot ženske sploh, hitro umela to znamenje; dvignila je plavolaso glavico, na-slونila se nazaj na stol, tlesknila z rokama, pa zasmejala se tako pristrčno, pa vendar tako poredno, da je Hugon pogledal nazaj in zadel ob tem s pogledom na tisti naivni očesci, ki sta ga gledali tam od peči tako nepremično, občudovaje nekaj — najbrže lepo Hugonovo uniformo; saj dvobarveno sukno, svetli gumbi, srebrne zvezdice, bridka sabljica s tistim velikim zlatotrakim čopom, zveneče ostroge — kaj takega se ni videlo v onem mestu vsak dan, tudi vsak mesec ne. Pa gospa notarjeva je videla v Julkinih očeh vse kaj drugega. Hotela je videti skoz ti jasni okenci v dušo, v srce Julke, in tamkaj je vedela za skriti prostorček, kjer so bile svedraste brkice Hugonove skrite globoko pred celim svetom — a njej vedno pred očmi, vedno, noč in dan.

Julko je oplašil glasni smeh gospe Anice, zbodel jo pogled Hugonov, da je zarudela. A kar nič ni bila zbegana. Pritekla je h gospej komisarjevi ter se pritisnila k njej, ovila ji roko krog vratú, kakor je včasih pribežala k mamici, če so jo drugi dražili, in ljubko-vaje zavprašala:

„Kaj ne, gospa, da sta poredni, ker me dražita!“

„Seveda sta.“ Komisarka je pobožkala vroče Julkino lice.

„Gospa, gospa!“ zapretel je ljubeznivo Hugon notarki. „Kako ste nepoboljšljivi!“

„Zakaj? Saj vam le dobro hoče, vam pa še nekomu!“ Anica je pomagala notarki. A zopet sta pogledali Julko in se zopet obe smejali.

„Gospa, poslušajte, prosim. Kot izborna pevka in glasbenica se gotovo zanimate za opero. Jaz sem pa slišal v Ljubljani sinoči krasno opero ‚Rigoletto‘.“

„Brala sem, brala sem že. Tudi igrala sem nekaj oddelkov iz nje. Lepo je bilo, kaj ne! Kaj vam je najbolj ugajalo?“

„Najbolj mi je ugajala tista preprosta, pa tako pristrčna in večno resnična pesmica — od Adama pa do nocoj — najbrže je ura

menda — torej tista večno resnična pesmica, ki se tako-le glasi“: Hugo je z lepim tenorjem izborno ponovil melodijo:

Ženska le vara nas
vedno lokavo;
nič ji ni pravo.
Zvesta se kaže,
zraven pa laže — —.

Ob tej pesmici so bili vsi hipoma pozorni. Bila je razven notarki vsem nova. Ugajal jim je napev, tisti melodični laški napev, ki ostane v spominu, če ga jedenkrat slišiš. A pri vtisku ni bil odločilen napev, ampak besede. Vnela se je cela vojska. Razdelili so se v dva tabora: ženski in moški. Čudno je bilo, da ženske niso imele nijednega „galána“ ali „kavalirja“ zase. Cela deteljica je potegnila z možmi in pritrdila komisarju Simonu, ki je napil Hugonu: „Bog živi tebe in s tabo dvakrat tistega, ki je te imenitno resnične besede zapisal!“ In doneli so kozarci: „Tako je! izborno!“ Gospé so pa slovesno ugovarjale in niso trčile z gosposdi, a toliko glasneje so zadoneli kozarci med njimi samimi.

„Vsi moški so jednaki!“ pravi notarka. Gospa komisarjeva pa sikne skozi zobe: „Slabejšega ni, kot je moj!“

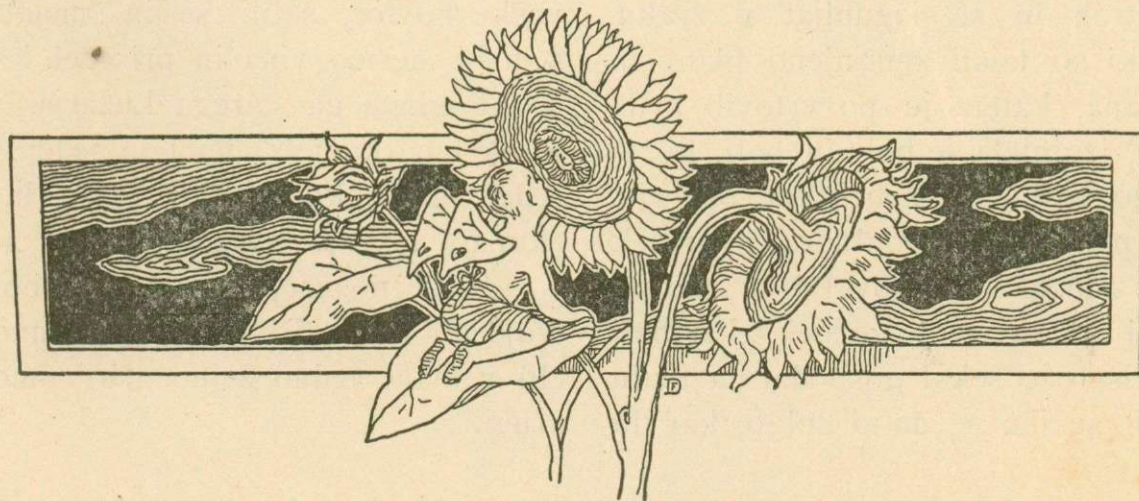
Dasi je bila to le šala, gospe niso hotele nič vedeti o šali. Deteljica je izkušala posredovati med obema taborjema. Ali ni se posrečilo, niti Hugonu ne, ki se je sklicaval na staro pravilo, da so prisotne dame vedno izjema. Nič, pa nič! Namrdnile so prej vse obrazke in streljale z očmi po svojih možeh. Meni nič, tebi nič so vstale in se odpravljale domov. Komaj so dovolile, da jim je „deteljica“ pomagala ogrniti kožuhe;

jezno sta ovili gospa komisarjeva in pl. Ivaničeva shawle krog glave, ter vrgli zaničljivo čopasti konec čez ramo na hrbet, notarka si je pa postavila na bujne, zares krasne črne lase majčkeno astrahanko tako po strani, kakor kmetiški fant klobuk, kadar ve, da kot najmočnejši v vasi nosi brez skrbi krivce za trakom.

„Me grémo!“ zazvonil je fini glasek Anice, ki je natikala ruske gumaste galoše ter popravlja je to vrhnjo obutal topotnila z drobčkano nogico ob tla. Morda se res ni hotela noga zmuzati v svetle „copate“. Toda verjetneje je, da je ta topot pomenil nadporočniku toliko kot stotnikovo povelje. Zakaj hitro je vstal, opasal sabljo in klical Julko, da bo plačal. Za njim so storili drugi taisto, samo „deteljica“ in beloglavi adjunkt Kotek so ostali. Hugonu posebno ni bilo ljubo, da je žalil gospe. Ali komisar ga je potolažil pri vratih: „Hugon, „deteljica“ naj bo pametna in od zore do mraka naj hvali Boga za to, kar je! Servus!“

Megla je bila sedaj še gostejša, pod nogami je škripalo, mestnega čuvaja pa je zeblo, da je mencal po trgu in zabavljajal na svoj revni stan. Gospodje so šli zadaj počasi ter se pomenkovali prav navadne stvari, kot da se ni nič zgodilo. Saj so poznali zakona svojega boljše polovice. Te so hitro stopale spredaj, stiskale se krepko druga k drugi in se kosale, katera bo bolj drugega moža prehvalila, svojega pa očrnila. „Ah, kaj tvoj! Moj, moj! Ti si srečna; zakaj sem ga vzela!“ A gluha je bila ledena sirasta megla za te vzdihne, in ž njo prav tako gluhi navajeni možje.

(Dalje.)

Zimska slika.

(Spisal *Fanko Barlè.*)

Človek bi bil rekel, da se zima že poslavlja, čeprav so bili še božični prazniki. Narava je bila oblečena v sivo obleko, le po jarkih, za grmovjem in v bolj senčnatih krajih so se pokazovale bele snežene lise. Drevje je molelo na vse strani gole veje in vejice; — le tu pa tam je zelenela vitka smreka in dajala s svojim zelenilom mrtvi naravi nekoliko življenja. Tudi solnčece, katero je po dolgem prenehljaju zopet prižgalo svojo luč na čistem nebeškem obzorju, je poskušalo s svetlečimi žarki prebuditi naravo, a mraz, kateri je bil z ledenim dihom zamoril cvetje in rast, ni se mu hotel umakniti, češ, počakaj, tvoj čas še ni prišel. Nu, če so bili tudi solnčni žarki še hladni, ugajali so mi vendar, in veselo sem jih pozdravljal.

Dospel sem v vas. V vasi je bilo vse živo, ker je bil tepežni dan. Otročiči so pohajali od hiše do hiše. Tu so bili trije, ondi štirje, vsak je imel šibico v roki, vsakemu je visela ob ramenu torbica več ali manj napolnjena. Dečki so stiskali roke v žepe, deklice pod predpasnik, mrzlo je bilo. Noski so jim bili rudeči od mraza, a oči so se jim lesketale od nedolžnega veselja. Kaj mraz, da je le torbica polna! Druge zimske dneve bi jih bilo težko spraviti od tople peči: danes, kaj če se je tresel od mraza šibki životek v lahkem oblačilcu, saj je bil danes otročji praznik!

Tu pa tam se je vlekel gost dim izpod slamnatih streh in se izgubljal v zraku. Solnčni žarki so tajali zmrznjeno blato, in tudi bela slana, katera je po vrtovih krila rujavo travo, izginjala je bolj in bolj, ko je solnce visoko stalo na nebeškem obzorju. Perutnina je pohajkovala po dvorišču, maček je prilezel z zapečka, stegoval lene ude na solncu in si gladil svoj gobček. Pri bolj siromašnih hišah je sekal gospodar na tnalu drva; poznalo se jim je, da ni dolgo, kar jih

je pripeljal iz gozda, ker se jih je držal tu pa tam še zmrzli sneg. Gospodinja in dekleta so hodile k potoku po vodo; pazno je trebalo stopati, ker bi pri potoku še lahko izpodrsnilo. Saj pa se jim tudi ni mudilo, ker je bilo še toliko pogovora o božičnih praznikih.

Stopil sem v vaško prodajalnico, kjer je bila ob enem tudi krčma. Prodajalnica je bila preprosta: predalčki z napisi ob steni, po sredi dolga miza s predali, v kotu vreče, po sredi drog, na katerem so viseli razni predmeti, majhen prostor, napolnjen z vsem, kar se potrebuje na deželi. Duh raznih predmetov in tekočin, kateri se ne dá opisati, a kateri je vendar vsakemu dobro znan, spajal se je s tobačnim dimom, kateri je prihajal iz druge pivske sobe in mi nehoté lezel v nos. Vrata so se neprenehoma odpirala, prihajali so tepežkarji, a prodajalničar je dal vsakemu nekaj, jednemu novčič, drugemu sladkorja, tretjemu papir s podobnicami: vsak je dobil nekaj, da bi ne bilo zamere. Bil bi skoraj bogat prodajalničar, če bi se njegova vrata tudi druge dneve tako pogostoma odpirala. Kaj je hotel, saj je bil tepežni dan!

Stopil sem iz prodajalnice v sobo. V sobi so bili trije pivci. Pred vsakim je stala merica žganja. Odbijali so malomarno dim iz svojih pip, zdelo se mi je, da počivajo po ravno minulih božičnih praznikih. Na resno delo se jim še ni mudilo, saj je tepežni dan še nekakov polpraznik, temveč so pretresovali vaške novice, šalili se in smejali. Naročil sem si merico vina in prisedel k njim.

„Poglejte ga starega Lužarja, spravil se je na tepežkanje!“ dejal je jeden, kateri je sedel bliže oknu. „Star je že in zlezel je skupaj, a svoje navade vendar ne opusti!“

„Stare noge, pa ga nosijo bolje kakor tvoje ali moje. Ta ga bode še mnogo meric zlil v svoje vedno žejno grlo!“ modroval je drugi.

Pogledal sem skozi okno in spazil malega, košččenega možička v lahki obleki. Roki je stisnil v žepa pri suknji, pod pazduho je imel nekakov predmet, ovit z obrabljenim suknom. Oguljen, rujavkast klobuk brez oblike in s pohabljenimi krajci mu je pokrival glavo z mršavim, gubastim licem, od mraza rudečim nosom in s šilasto, obrito brado. Za par trenutkov je bil med nami.

„Dober dan, na tepežni dan!“ dejal je, stopivši v sobo. Gube na licu so se mu prijazno raztegnile, dolenja čeljust, v kateri že davno ni bilo nobenega zoba več, pomaknila se mu je zadovoljno naprej, potem pa se približala nosu. „Nu, štacunár, ali se boš kaj rešil, saj je danes tepežni dan!“ obrnil se je stari proti trgovcu, kateri mu je med tem že postavil merico žganja na mizo.

Lužar se je zadovoljno nasmejal, sedel na klop in postavil na mizo oni predmet, katerega je imel pod pazduho. Najprej je posegel za merico, obrisal si usta, nastavil, nekoliko požirkov, in merica je stala prazna na mizi. „Še jedno boš dal, pa bova zadovoljna ti in jaz!“ dejal je trgovcu, odgrnil sukno na mizi in pokazale so se stare, nerodne citre z redkimi strunami, kakoršnih še nisem videl nikdar poprej. „Zaigram jedno, danes moramo biti veseli!“ je pristavil, vzel iz žepa nekako palčico in potegnil ž njo po strunah. Z jedno roko je pritiskal strune, z drugo je pa brenkal sem ter tje, in oglasila se je pesem preprosta, da ne bi mogla bolj preprosta biti, brez sklada, brez lepote. Stari se je držal ponosno, oči so se mulesketale, in sedaj, sedaj me je pogledal in v onem pogledu sem čutil nekako gorkoto, tako da se mi je starec priljubil. In tudi oni akordi, kateri so tako neskladno doneli od njegovih citer, bili so mi vedno bolj ugodni, zdelo se mi je, da drugačni ne bi mogli biti. A ko so citre umolknile, zvenelo je blagoglasje v moji duši, vsi vtiski, katere sem občutil onega dne pred prihodom in ob prihodu v vas, združili so se v jedno prijazno celoto, mladostni spomini so se obudili, in pred menoj je bila lepa, poetična slika tepežnega dne na deželi.

Druga merica je šele prav razvezala Lužarju jezik. „Ko bi ne bilo tako vreme, saj bi me ne bilo! Bogme ne prilezem več lahko iz svojega brloga v vas, nazaj gre pa še teže. Pa stara me tudi ne pusti. Ej to bo zgovorna, ko se vrnem, in naštevala bo vse moje stare in nove grehe, Bog ji odpusti! Večkrat mi pa vendar ne dela krivice, takrat pa se Lužar lepo stisne in si svojo misli. Da bi se je bal, tistega ne; stari Lužar, kateri ni trepetal pred sovražnikom, ne straši se je, četudi odpre vse jezične zatvornice, ampak samo molči, da ni hujšega.“

„Kaj ste bili v vojski?“ poprašal sem ga jaz.

„Kajpak, na Laškem, od osemindesetega do petdesetega leta. Štiri leta sem že cesarja služil in v Ljubljani vojaški kruh jedel, kar se je zvedelo, da se na Laškem upirajo, in morali smo iti. Tam nam je bilo nekaj časa dobro, dokler se niso na nas vzdignili. Bilo je ravno na sv. Jožefa dan, ko so se v Presji na nas postavili. Tam so bili najbolj hudobni ljudje, vse mize so znosili tje na trg, da nismo mogli bežati. Jaz se jim nisem dal, šel sem v zvonik, da vidim, kako bodo streljali s topovi, pa so le dva strela spustili. Zadnji sem šel iz mesta. Pred mestom sta se postavila Švarcenberk in polkovnik Gerger in držala vsak svoj meč. Polkovnik je dejal, da ne pusti uničiti svojih fantov, če bi prišlo tudi kaj hujega. Šli smo nazaj v Verono, kjer je bil glavni stan Radeckega. To je bil junak. V nebesih se bomo morda še videli, tam bo on zbral vso svojo trumo.“

Lužar se je moško zravnal in tako ponosno gledal na nas druge, kakor da bi bil on sam Radecki, ali vsaj njegov prvi pobočnik. Potegnil je zopet nekolikokrat z ono palčico po strunah, odkašljal se in potem začel s svojim ostarelim glasom precej glasno popevati:

Radecki 'ma sivó glavó,
pa vendar gre na Laško ž njo.
Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo,
nazaj nas več ne bo.

Ker starček ni imel zob, bilo ga je težko umeti, tudi napev se je slišal slabo. Prvi

dve vrstici sta bili nekak recitativ, a pripev je bil jasnejši. Veselil sem se starčka, a starček se je veselil svoje pesmi, svojih spominov. Radecki, kateri je „vzdigal svitli meč, Taljanom sekal glave preč“, bil je sedaj njemu že neko nadnaravno bitje, a velik del njegove slave je tudi Lužarja obsenčil. Zato je tudi pel:

Hoč' mo Taljane naučit',
kaj znamo mi Kranjci storit'.
Kanoni se tud' bliskajo,
Taljani se pa stiskajo,
kanoni tudi pokajo,
Taljani se pa jokajo —

in pristavil, da so jih ukrotili kakor teleta tam v hlevu. In pel je te slavne in znane pesmi vrstico za vrstico in ob tem brenkal na svoje citre. Ogrel se je v topli sobi, kri se mu je začela hitreje pretakati, vsaka žilica na čelu se mu je poznala, glas se mu je tresel od notranje navdušenosti, in pogledaval je z malimi, živimi očmi sedaj tega, sedaj onega. Pesem o Radeckem, kakor jo je pel ob petdesetletnici njenega obstanka ta starček, čegar srce je plamenelo od ljubezni do slavnega junaka, oživila je mojo domišljijo.

Lužar je okrepečal s požirkom svoje izpeto grlo in začel potem dalje tako-le pripovedovati:

„Prvi boj je bil pri sv. Luciji. Od ondod smo šli v Milan, kjer nam je bilo dobro in se niso kdo vé kaj upirali. Pri Vicenci je bil boj ravno o binkoštih, celi dan so se pokali. Tam za Mantovo smo bili zajeti tri dni, huda se nam je godila. Najpreje smo se streljali, potem smo pa ostali na nekem pokopališču. Bilo nas je do 80.000, a imeli smo samo pet volov, pa ne jednega hlebca kruha. Sreča, da so nam prišli o polnoči graničarji na pomoč in odpodili sovražnika, da smo šli na Mantovo. Prav imenitno sem se pa imel v Kremoni. Ko sem prišel v mesto, bilo je vse prazno, le dva vojaka sta bila na straži. Hodil sem sem ter tje in potem prišel v neko kuhinjo, kjer sem našel dve gospodični. Kakor od mleka sta bili, a oči sta imeli kot oglje. Ko sta me zagledali, dali

sta mi klop, da sem sedel. Jedna mi je nosila jedi in pijače, druga je pa k meni sedla in se z menoj razgovarjala. Živ ogenj, pravim, saj znate, kaj je laška kri. Gledala me je tako živo v oči, da me je kar pretreslo. Obe sta me prosili, naj na Laškem ostanem, češ da je tam bolje, kakor pri nas. Izkušnja je bila velika. — Tedaj sem se spomnil domačega kraja in domače govorice in dejal sem: Lužar, pamcten bodi in pusti Lahinje! Deklet je povsod obilo, Kranjska dežela je pa le jedna. In šel sem. Računa ni bilo nobenega, pač sta mi pa dali s seboj buteljko vina, pečeno kokoš in hlebec kruha. Dobro se mi je obneslo, kaj mislite! Ko sem šel mimo straže, bal sem se malo, da bi me vojaka venkaj ne pustila, nu pa sta se le malo nasmejala, jaz sem pa dalje šel.

Od ondod smo šli na Rimsko v Bolonjo. Tam smo se tudi malo spoprijeli in bili osem dni v taboru, a nismo mogli v mesto. Na zadnje smo bili v Ankoni. To je bilo petdesetega leta. Takrat je ravno papež nazaj prišel, ne vem, kje je bil, menda v Konštatinopelju. Bilo je na veliko soboto, pa so tako od veselja pokali, da se je mesto in morje treslo, in sedem godb je bilo takrat skupaj. Iz Ankone smo šli v Benetke, iz Benetek v Trst in od ondod pa domov, kar nas je bilo odsluženih.“

„Saj le menda nisi bil več za nobeno rabo“, dejal je podražljivo jeden izmed pivcev.

„Misliš mene?“ dejal je Lužar ponosno in se potrkal na prsi. „Tistega pa ne, kaznovan nisem bil nikdar, ne tako, ne tako, a korenjak sem bil tak, da so oficirji govorili: ‚No Lužar, ta je fant, drugo ni vse nič vredno!‘“

V nizki sobici vaške krčme je bilo vedno bolj živahno, zbralo se je več poslušavcev okrog Lužarja, kateri je še marsikatero zanimivo, četudi precej neverjetno povedal z laškega bojišča. Gosti dim se je prostiral po sobi, toplo je bilo, da je bilo treba odpreti okno. Poznalo se je, kako mrzli zrak prihaja v sobo, iz katere je zopet silil gosti dim. Solnce je bilo že čez sredo obzorja, cesta je bila že povsem tala. Tepežkarji so bili že

opravili svoj posel in doma pregledavali dragoceno vsebino svojih torbic in svojih žepov.

Čas je potekal. Lužar je bil že rudeč, veselje in dobra volja sta mu sijala z obraza. Tolkel je silovito po citrah, udarjal z nogo po taktu, zmajeval z ramenom in pomežikoval svojim poslušavcem. Končeval je ravno

v tretje pesem o Radeckem, ko sem se poslovil. Donele so mi na uho besede:

Zahval'mo vsi gospod' Boga,
da zmagamo sovražnika!
Oj zdaj gremo, oj zdaj gremo,
nazaj še pridemo!

Kdo vé, ali bo še tepežkal naš starček, ali ga bo — po njegovih besedah — zbral Radecki k svoji armadi.

Paški zagovornik.

(Spisal A. Zdénčan.)

Mnogo solz so potočili ob njegovem grobu. Vsi vaščani so spremili paškega zagovornika k poslednjemu počitku. In marsikateri možak in marsikatera ženica je žalostna vzdihnila ob njegovem grobu: Kdo nam bo sedaj zdravil ljudi in živino?

A nikari ne mislite, da je bil paški zagovornik morebiti kak advokat, da so mu zato rekli ‚zagovornik‘. Na Paki bi moral vsak advokat umreti lakote. Saj bi se še zdravnik v vsej Suhi Krajini komaj preživil, ker Krajinčani se drže načela, da se v Krajini lahko umrje brez padarja ali doktorja. Komur ne pomagajo paškega župnika kroglice ali pa zagovornikova mazila in zdravila, temu ni več pomoči: pripravi naj se na večnost. Naš zagovornik je bil torej zdravnik, a poleg tega tudi zagovornik, ker je znal zagovarjati otoke in kačji pik.

Tam sredi prostrane paške vasi je imel svojo kočo. Stavba je bila že napol podrta, a sam je ni hotel popravljati, češ da njega bo že še pretrpela. Svojih pa tako nič ni imel. Ženil se ni nikdar, ker je trdil, da oženjen zdravnik ne more izpolnjevati svojega poklica. Ko sem ga spoznal, je bil že nad sedemdeset let star. Imel je častitljivo postavo, srebrnobeke lase, in goste obrazne gube so mu vedno krožile v dobrovoljen nasmeh. Kuhal si je sam, pral in pometal sam. Sploh bi bil žedel ves božji dan sam, da ga niso vedno ljudje obiskovali od blizu

in daleč, tožeč mu svoje nadloge in težave. Imeli so ljudje vanj veliko zaupanje, skoro kakor Dolenjci v ‚primskovskega gospoda‘. Dasi so trdili vsi, da ima ‚Kolomonov žegen‘ pri hiši, vendar se ga niso bali prav nič.

Iz njegovega življenja je bilo ljudem le malo znanega. Rodil se je na Paki v Suhi Krajini v isti hiši, kjer je pozneje stanoval. V mladosti je pasel koze in krave, dokler ga niso vzeli k vojakom. Potem pa niso nič slišali o njem mnogo, mnogo let. Doma so pomrli stariši in bratje, in kočja je prišla v tuje roke.

O njem so mislili, da je padel v vojski, in so ga že skoro do cela pozabili. Kar se nakrat pojavi v domači vasi, kupi od soseda rodno kočjo in se v njej naseli. Ljudje so radovedno stikali glave, da bi zvedeli, kod je tačas hodil. A sam ni rad govoril o svojem življenju. Meni je nekoč rekel, da je bil pri sanitetnih vojaki in pozneje v bolnišnici. In to je pač resnično; kje bi se bil sicer naučil zdravilstva? Zdraviti je pa začel precej, ko se je doma naselil. Od kraja mu niso ljudje verjeli, polagoma so ga pa spoštovali. Na kmetih večkrat kdo malo poboli, a navade nimajo, da bi kdo klical za take malenkosti zdravnika, posebno, ker trdijo o trškem zdravniku, da vzame pol krave, če pride na Pako. Zato je bil vsem dobrodošel paški zagovornik, zlasti ker je zdravil vse vprek, živino in ljudi.

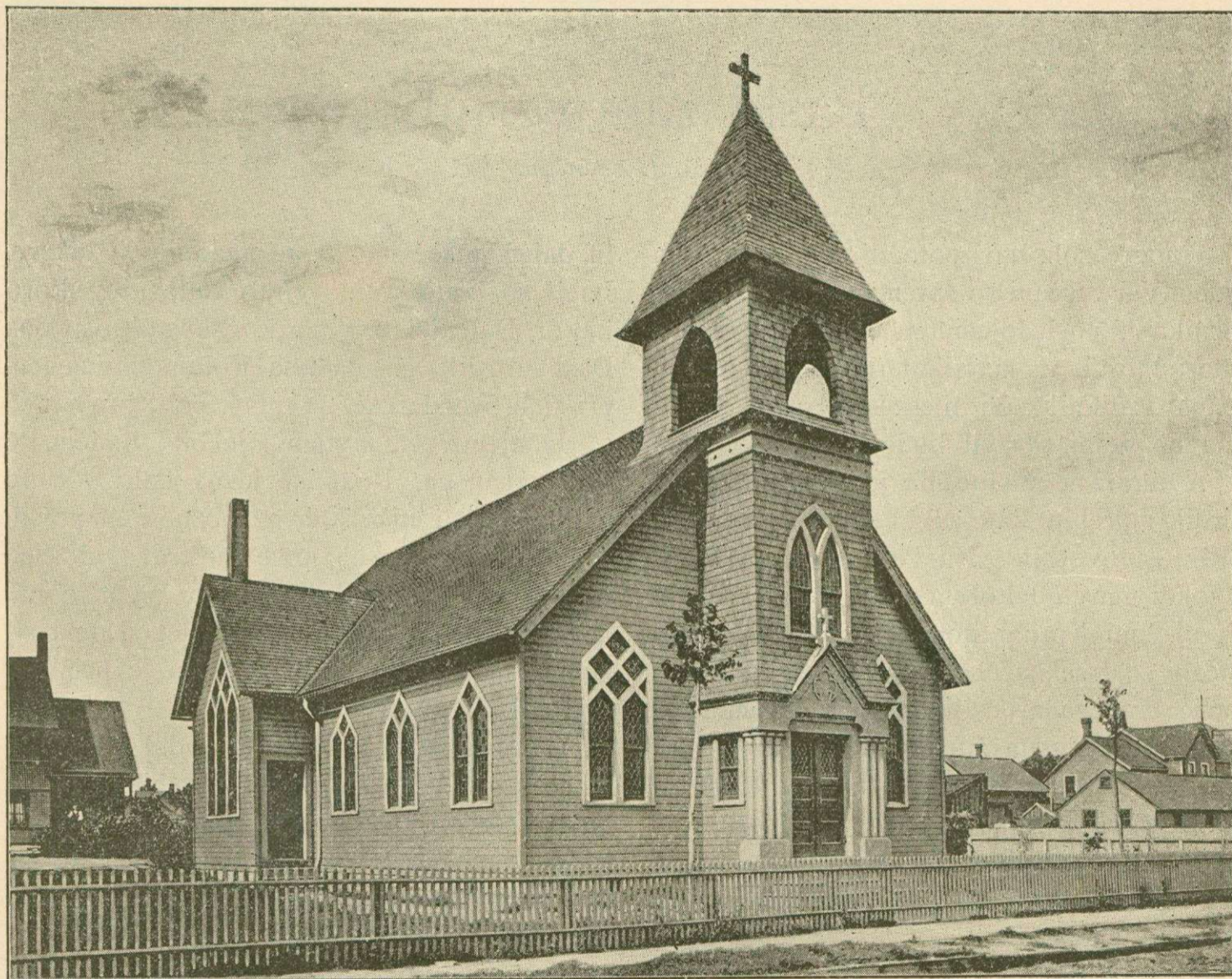

Nabiral je razne rastline po logih in hribih, sušil jih in tolkel, kuhal in delal razna mazila. Poleg tega je pa tudi zagovarjal, in to mu je pridobilo glas pri sosedih in okoličanih, zakaj zagovarjati ne zna vsakdo.

Le jedna napaka je tičala več let v paškem zagovorniku: nevera. Gospod župnik se je jako prizadeval, da bi ga izpreobrnil, a dolgo brez uspeha. Kadar sta se srečala,

je zagovornik gospodu hrbet obrnil in odšel. Njegova nevera je torej bila kriva, da iz prva ni užival pri sovaščanih tacega zaupanja in ljubezni, kakor bi jo bil sicer.

A župnik ni odjenjal in si je izmislil jako originalen način, da bi izpreobrnil nevernika. Ker ga ni maral na cesti poslušati ali pa v župnišču poiskati, obiskal ga je gospod sam v raztrgani koči.

Slovenska cerkev v Ohio-u. (Amerika.)

Neko popoldne se napoti gospod k zagovorniku. Ležal je na starinsko-častitljivi zeleni peči, ker zeblo ga je rado tudi v največji vročini. Ko zagleda župnika, zamrmra nekaj neumljivega in se ne gane s peči.

„Dober dan, oče! Kako vam gre? Dobro?“ pozdravi prišli gospod.

„Ej slabo, slabo; posebno, ker me ne pustite v miru“, odvrne oni na peči.

„Le čakajte, vam pomorem, da se vam bo godilo boljše“, reče smeje se župnik in privleče na dan iz žepa steklenico vina in nekaj mesa.

„Kar poskusite, oče, je semičan.“

Onemu se zaiskri obraz ob pogledu iskrega se vina, in poželjivo stegne roki po daru.

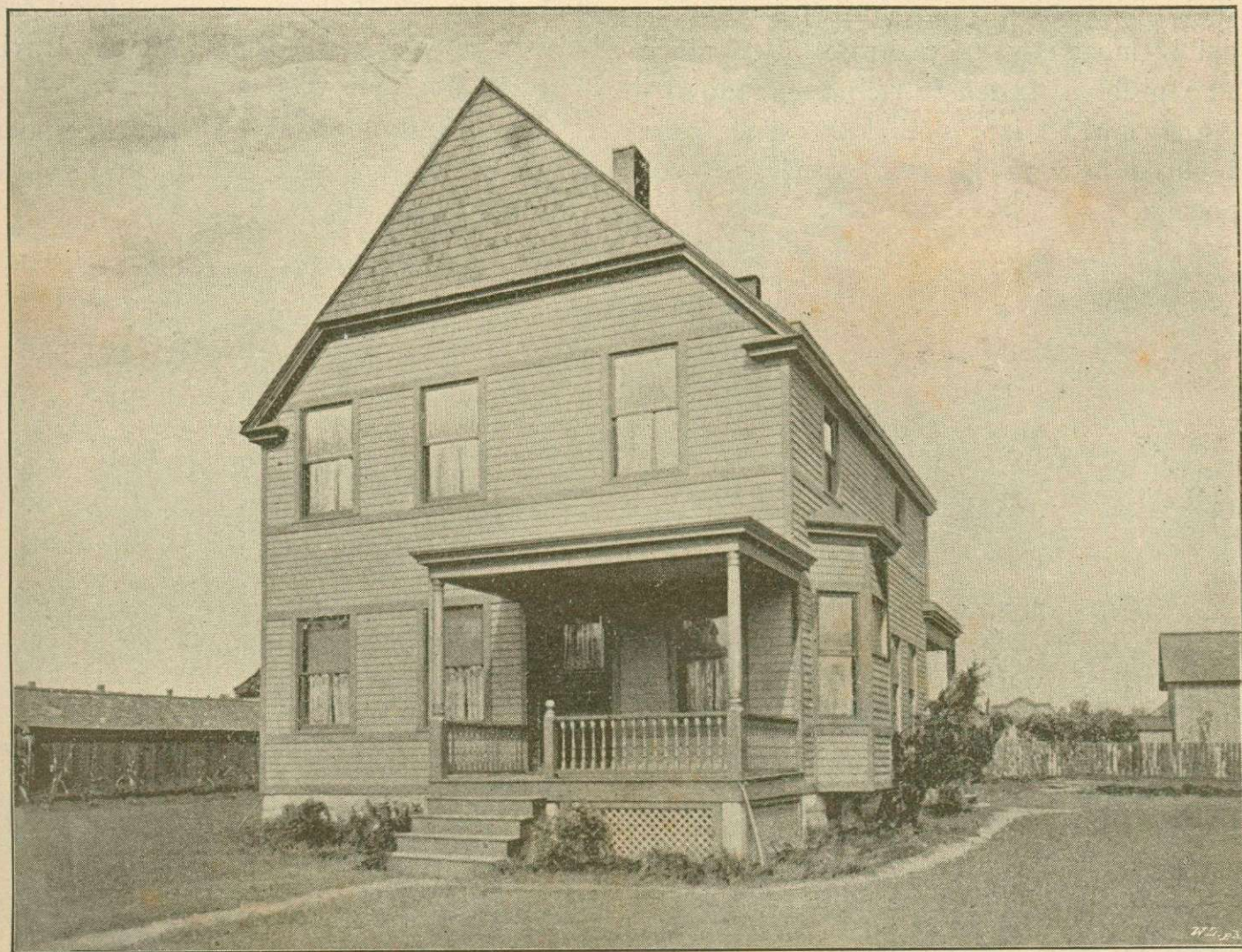
Led je bil prebit med župnikom in zagovornikom, in jela sta se domače pogovarjati.

Ko je gospod še večkrat ponovil ta način telesnega dela usmiljenja, je bil starec do-
vzet en tudi za boljše nauke in izpreobrnil
se je. Saj je imel v mladosti dobro versko
vzgojo, a pozneje so zamorili vse verske
kali svet in viharji življenja. Sedaj je pa
tudi nehal zagovarjati. Kakor so bili torej
po jedni strani Pačani veseli, da se je izpre-
obrnil, zamerili so gospodu, ki je bil kriv,
da nič več ne zagovarja. Imeli so Pačani
zagovarjanje za ‚božji pripomoček‘, ki ni nič

greh. Zdravil je zagovornik še vedno, in
ljudje so se polagoma potolažili, tudi zaradi
‚božjega pripomočka‘.

Dve leti pred njegovo smrtjo sem dobil
od njega oba lista, s katerima je zago-
varjal. Ko sem mu izrazil željo, da bi ju
rad prebral, mi ju je dal, a obljubiti sem
mu moral, da ju ne dam nobeni paški ženici,
sicer bi bilo po Paški zagovarjanja brez konca
in kraja. Še sedaj ju hranim in mislim, da
ustrežem folkloristom, ki se zanimajo za

Slovensko župnišče v Ohio-u. (Amerika.)

narodne vraže, če ju neizpremenjena priobčim.

Prvi list ima formulo za zagovarjanje
kačjega in sploh strupenega pika pri ljudeh
in živalih. Glasi se tako-le:

Tam, tam, tam
stoji, stoji, stoji
ta siva skala, tam
leži, leži, leži gori sveti Šebarius.¹⁾

¹⁾ V katerih nebesih imajo tega svetnika, mi
ni znano.

Peršla je, peršla je, peršla je
Mati božja in Marija Devica,
da, da, da ta podzemeljski červ
ne more tebi nič škodovati.

To govori zagovornik nad otokom in
nekoliko belim kruhom, ki ga mora potem
dotičnik snesti. Zatem moli pet očenašev v
imenu Jezusovem in apostolsko vero. Ker se
je ves obred godil tako verno, mislili so
ljudje in Pačani še sedaj mislijo, da je to

‚božji pripomoček‘. Ne vem, ali je komu ta zagovor kdaj pomagal ali ne; ljudje so trdili, da jim je.

Na drugem listu je zarotenje za prisad. Prisade je torej paški zagovornik preganjal in odganjal tako-le:

Prisad! ali si voden ali si ognjen?
 Ali si prevelikih sap?
 Prisad! pojdi ven iz mozga na kost!
 Prisad! pojdi ven iz kosti na meso!
 Prisad! pojdi ven iz mesa na kožo!
 Prisad! pojdi ven iz kože na dlačico!
 Prisad! pojdi iz dlačice v take kraje,
 kjer noben več ne prebiva!

Tako je mogočni zagovornik prisade preganjal iz mozga v take kraje, kjer nihče več ne prebiva. Iz teh in enakih zagovorniških formul se izprevidi, kako se še spaja med narodom vera in praznoverje, resnica in poezija.

Kot spomin na zagovornika hranim še sedaj ta lista. Sam paški zagovornik ni pripisoval po izpreobrnjenju tem besedam nikake moči, a tudi ni rad o tem govoril; zato ga nisem vprašal, kje je dobil to navlako.

Pred štirimi leti je pa paški zagovornik umrl, in ž njim so šli v grob vsi zagovori in vsa zdravniška vednost. Pačani so pa odslej brez zdravnika, a ne mrjó baje nič bolj, kakor so preje. No, saj opravljajo zgovorne paške ženice posel rajnega zagovornika. Pri vsaki bolezni se sklicujejo: Za to bolezen je rabil zagovornik to in to zdravilo, in ljudje jim radi verjamejo.

Zagovornikovo kočó so podrli, spomin njegov pa še živi med Pačani in okoličani v Suhi Krajini.

Samó —!

Za listom list naprej, naprej
 odganja veter z golih vej;
 na nebu siva megla plava,
 po dolih vene zadnja trava.

Takó je minil lepi svet,
 z obleko žalno zdaj odet;
 v meglene dalje se prostira
 in z manoj vred trpi, umira.

Trpi, umira z manoj vred,
 upira k nebu svoj pogled,
 kjer pómlad lepa, hčerka zlata,
 za saboj je zaprla vrata;

Odkoder skoro mrzli sneg
 pokrije njemu dol in breg
 in meni vrže v sôbe ječo
 samó spomin na prešlo sréčo.

Anton Medved.

Redovnikova prikazen.

(Legenda.)

Redovnik mlad, pobožnega srca,
 nekoč prikazen je imel pekla.
 Razburjen steče brž do bližnjih vrat,
 zakliče: „Slušaj, sveti me opat!“

Pred mojimi očmi Gospod je zdaj
 odprl peklò, pokazal grozni kraj.
 Vse res, kar pravi Jezus in že Job:
 Zmešnjava, jok, tema, škrtanje zob . . . !

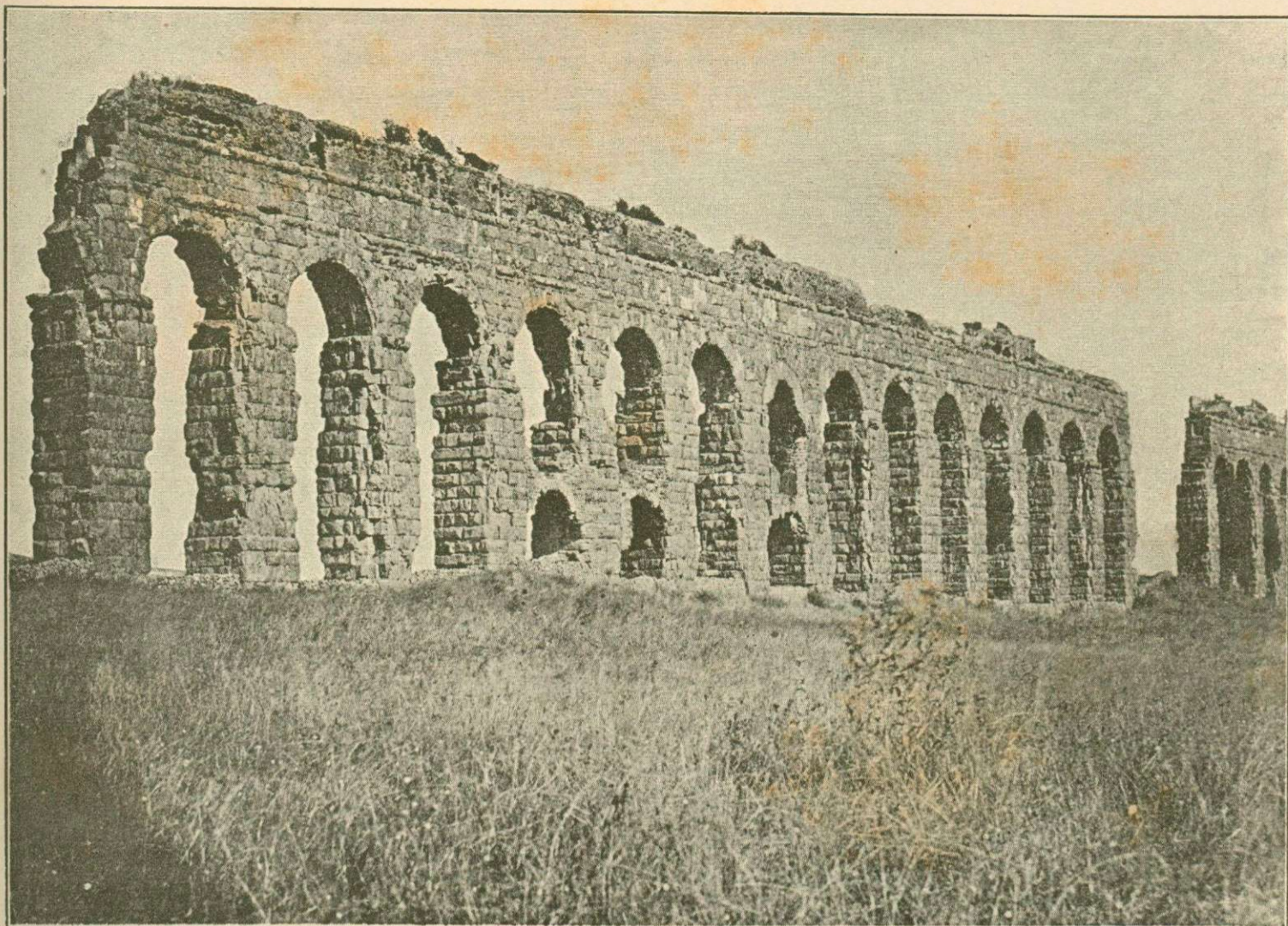
Pa slušaj, kaj zaupam ti vesel!
 Stanove razne sem z očmi ujel:
 samo nobega duhovnika,
 samo nobega redovnika.“

Naguba čelo se Egidiju;
 ogleda se, če kdo ne vidi ju;
 pa dé mladeniču čez majhen čas:
 „Nikogar nisi videl izmed nas?“

Seveda ne, moj dragi Meliftuj!
 Duhovniki, redovniki, le čuj,
 če kateri so obsojeni v peklò,
 ne pridejo na vrh, temveč na dnò.“

Anton Medved.

Vodovod Klavdijev. (Pri Rimu.)

V albanskih gorah.

(Potopisni spomini iz rimske okolice. — Po svojem dnevniku priredil *dr. A. Karlin.*)

(Dalje.)

V. Rocca di Papa.

Da me bo dragi bravec lože umeval in rajši spremljal na mojem nadaljnem potovanju, naj mu ob kratkem ponovim, kako in kod sem prišel v albanske gore.

Iz Rima, kjer sem se mudil in baval s študijami, gnala me je vročina in trudnost venkaj na deželo. In napotil sem se meseca mal. srpana čez rimsko Kampanjo proti bližnjim albanskim goram, ki so na južnovshodni strani velikega mesta. Todi imajo bogati Rimci svoja letovišča ali vile, kamor se hodijo hladiti in zabavati. Vozil sem se nekaj časa po železnici in opazoval okolico rimsko, kjer so me zanimali velikanski

ostanki Klavdijevega vodovoda iz I. stoletja po Kr., potem pa sem hodil v hudi vročini kaki dve uri po pusti planjavi, tako imenovani Kampanji (Campagna), dokler nisem zagledal mičnega mesta Frascati-ja. Mesto je bilo sezidano v 13. stoletju blizu nekdanjega Tuskula (Tusculum); sedaj je sedež škofije tuskulske. Ne samo Rimci, tudi tujci jako radi zahajajo semkaj. Prve rimske družine pa imajo tu svoje vile, kakoršne so n. pr.: Villa Piccolomini (sedaj Angelotti), villa Aldobrandini, villa Ruffinella.

Ko sem si dobro ogledal Frascati in se okrepčal po utrudljivi poti, zasedel sem osla, ki mi ga je ponudil neki vodnik, in ž njim šel proti samostanu Camaldoli. Tu živé me-

nihi sv. Romuvalda. To je pravi samostan, res v samoti. Vsak menih prebiva v svoji celici; sredi celic je preprosta, čedna cerkev. Menihi živé jako siromašno.

Od tod sva šla z vodnikom do ostalin nekdanjega Tuskuła, ki je bil nekdanjé jako sloveč, sedaj pa samo kaže, kako mine zunanja lepota. Tu sem se spominjal slavnega govornika in filozofa Cicerona, ki je na tem mestu pisal svoje „Disputationes Tusculanae“.

Pot me je vodila naprej proti Rocca di Papa, kamor sem bil namenjen. Četudi ježa na svojeglavnem oslu ni bila prijetna, bila je tem bolj romantična.

Kdor dolgo hodi, daleč pride. Tega kolikor toliko istinitega pregovora sem še uveril tudi jaz, ko me je izložil vodnik — risum teneatis — sredi trga, sredi največjega in najlepšega prostora v Rocca di Papa iz trdega sedla na trda tla. A nikari se ne čudi, dragi čitatelj! Taka je tam navada. Nikomur se to ni čudno zdelo, najmanj pa mestnim otročajem, katerih se je nabralo hitro okrog mene cel roj. Vsak mi je hotel nesti kovčeg, vsak je hotel kaj imeti, ali „soldo“ ali „santo“. Bil sem za trenutek res v zadregi: vodnika je bilo treba odpraviti, svojo prtljago urediti, in sedaj pa še ta tolpa otročajev! Še ciganje pri nas niso tako nadležni, kakor je bila ta otroška druhal. No, vse se je naposled srečno uravnalo: vodniku je bilo seveda treba nekoliko navreči, da se je mirno vrnil, otročaje sem pa potlačil z drobižem. Tako me je doletela dvomljiva sreča, da me je spremilo po mestu kakih dvajset razposajenih in živahnih otrok.

Dasi bi se jako motil, kdor bi pričakoval v italijanskih mestecih posebne zložnosti ali „comforta“, tudi snage ne opaziš najlepše, a nekaj imajo vsa mesta v albanskih gorah: lepo lego. Potniku, ogledajočemu posamne kraje iz nižine ali višine, se zdi, kakor da je pritisnjeno gnezdo tu in tam na podanek albanskih gorá, in sicer tje, kamor se najbolj podá. Tudi Rocca di Papa leži prekrasno. Naslonjeno je mesto nekako v sredo zadnje veje albanskega pogorja, ki štrli v rimsko Kampanjo. Okrog in okrog je obdano z

gozdi in z vinogradi, glavo pa mu krije zgodovinsko-znana pečina, po kateri je mesto dobilo svoje ime. Na tej pečini je bila nekdanjé trdnjava, kamor so pribežali papeži ob hudih dnevih v srednjem veku . . .

Rocca di Papa je jedno najubožnejših mest albanskega pogorja; uboštvo se kaže na hišah, na obleki, na obrazih, na šegah. Mesto je prislunjeno na gorovje in se vzdiguje amfiteatralno. Hiše domačinov so zeló siromašne; tujci pa imajo zlasti v spodnjem delu mesta lepa, nekatera uprav krasna letovišča. Prebivalcev štejejo nekaj nad tri tisoč, izvečine preprostih kmetov in malih trgovcev. Tujcev pa se poletne mesece nabere zadosti, zakaj zrak je prav zdrav in mestece je vabljivo. Čudno se mi je zdelo, da so ondi otroci tako vajeni prosjačenja. Kamorkoli stopiš, dokler te ne spoznajo, imaš pred seboj in za seboj roj otrok, kričečih: *zi' prete dammi un bajocco!* Ali kar je še bolj mučno: tudi odrastli mladeniči, celó mladenke te „hrulijo“ za miloščino. Odkod to? sem si mislil. Vzrok je pač res ta, da je ljudstvo tod tako obubožalo, da ga niti primerjati ne smemo z našimi kmeti. Dokler jim je gospodaril papež, dobivali so pogosto izdatnih podpor, sedaj pa vzdihujejo pod težo visokih davkov, dasi imajo malo posestva. Zdi se, da so najbrže svet pokupili tod na okrog bogati tujci, ki si sedaj gradijo vilo za vilo, zasajajo vinograd za vinogradom. Zatorej ni da bi preostro sodili take — *recimo* — nenavadne šege, ki so med ljudstvom nastale iz potrebe.

Toda idimo v družbi mladine naprej! Svoj kovčeg sem oddal dečku, ki mu je bilo ime „Romolo.“

„In kako tebe zovejo?“ vprašam drugega. „Ettore“ — mi odgovori.

„Dobro — si mislim — ime kaže lepe zmožnosti.“ Vprašam ga torej, ali ve, kje je „casa del crocifisso“? In brž se oglasi jih — ne ravno sto, ali če bi jih bilo toliko okrog mene, ponudili bi se bili brez dvojbe vsi za vodnike. Zaiti torej ni bilo mogoče.

Krenili smo jo po ozkih, zamazanih ulicah navkreber. Malone vrh mesta, prav pod pe-

čino, na kateri je bil nekdanji stari grad, stoji hiša, kamor sem bil namenjen. Imenuje se „casa del crocifisso“ (hiša svetega razpela).

Narišem ti jo v kratkih črticah. Misli si, dragi čitatelj, pod vrhom hriba nekoliko ravnega prostora, ograjenega z nizkim belim zidom, na sredi preprosta, bela hiša v jedno nadstropje, pred njo hrast, ki daje dosti sence, tik hiše pa zidana kapela, v kateri se more zbirati za silo kakih tristo ljudij, v kapeli jeden oltar z velikansko podobo Križanega, od koder tudi ime —: to je beneficij, ki ga je ustanovil kiparski umetnik Achtermann, to je „casa del crocifisso“.

Tje sem se bil namenil.

Pokojni kipar Achtermann je navadno živel v Rimu. Poleti pa se je senčil v albanskih gorah. Prihajal je redno vsako leto v Rocca di Papa, kjer si je kasneje kupil tudi hišo. Naposled se je ondi popolnoma udomačil. To preprosto, revno ljudstvo se mu je tako prikupilo, da je občeval ž njim kakor oče. Še v svoji oporoki jih ni pozabil. Ustanovil je namreč beneficij pri svoji hiši. Duhovnik naj bi v kapeli opravljal sv. mašo, ob zimskem času pa tudi poučeval otroke v krščanskem nauku. Nemeč po rodu je izročil to ustanovo v varstvo zavoda S. Maria dell' Anima v Rimu. Zato pa imajo ondodni duhovniki za poletne mesece v porabo dve ali tri sobe, ako hočejo po letu tam bivati.

In tje me je srečno privêdla tolpa živahnih dečkov. Hišna vrata so bila zaprta. Otroci jamejo trkati, a nihče se ni oglasil. Ker ni trkanje nič pomagalo, jeli so kričati: „Don Giuseppe! Don Giuseppe!“ Meni je bilo nekam mučno pri srcu. A mislil sem si: otroci že vedó, koliko si smejo dovoliti. Res, vedeli so, da gospodar po ondodni šegi popoldne rad zadremlje v kakem hladnem kotu. Zato so klicali tem čvrsteje, dokler se ni oglasil iz okna na zapadni strani hiše sonorni glas pozvanega gospoda, ki je hitro razumel, kaj dečki hočejo. Pričakoval je svojega gosta. V hipcu je odprl vrata.

Podala sva si roke in pozdravila.

Prvič v župnišču italijanskega duhovnika na deželi! Ako si prečital, dragi čitatelj, prekrasno povest Manzonijevo: „I promessi sposi“, ostala ti je izvestno v spominu podoba vaškega župnika, ki mu je ime „Don Abbondio“. Ta spomin mi je oživel v duhu, ko sem gledal iz oči v oči svojemu novemu gospodarju. Preprosta živahnost, njegov močan glas, krepka postava moških let, ki že zapadajo v večerni zarji osivelosti, preprosto pohištvo — vse se mi je zdelo posneto iz Manzonijeve knjige. Ali kako se človek zmoti! Kako ga vara sodba na prvi pogled! Komaj sva se zmenila o glavnih stvareh najinega življenja, že sem opazil v njem živahnega, za svoj poklic vnetega duhovnika, ki nima niti sence one napačne prijenljivosti in bojazni pred vikšimi stanovi in veljaki, kakor jo ima „Don Abbondio“, — spoznal sem ga kot neustrašenega boritelja za sveto stvar, kot milega duhovnega očeta tistim, ki so izročeni njegovi oskrbi. Manzonijev „Don Abbondio“ bi bil ž njim komaj v daljnem sorodu. Pač pa se mi je zdelo, da je oživela pred menoj druga nič manj imenitna oseba. Gostobesednost naše „Albine“, njeno energično nastopanje, ko nama je prinesla pristinega Marinca, da se okrepiva in seznaniva, spominjala me je močno Manzonijeve „Perpetue“. A to ni nič nenavadnega. Vsak pisatelj, ki želi, da ga beró z veseljem, mora zajemati iz realnega življenja. In komu bi se čudno zdelo, ako se najde v Italiji še danes tipov, kakoršnih nam je naslikal mojstersko Alessandro Manzoni? . . .

Kmalu sem se čutil domačega v hiši. Uprav veselilo pa me je, ker mi je hišni gospodar tako prijazno našteval, kako naj porabim bodoče dneve, katere mi je preživeti pod njegovo streho, da si gotovo ogledam vse znamenitosti v okolici.

Prijeten hlad me je zazibal zvečer po vročem dnevu kmalu v sladko spanje. Ali sem sanjal o kampanjski vročini ali o fraskatskih letoviščih, ali o Tuskulu Cicero-novem, ali o kamaldolskih menihih, — kateri spomin je prevladoval, tega bi danes več ne mogel povedati . . .

VI. Med narodom.

Faró come colui che piange e dice.

Dante: Inf. V, 126.

Drugo jutro sem si hotel ogledati najprej bližnjo okolico. Komaj pa sem stopil na ravnino pred hišo, ugledal sem tolpo otrok, ki skakaje semtertje zbijajo nedolžne šale in uganjajo razne igre. Čudil sem se živahnosti in neustrašenosti te mlade vojske. In ne da bi bili odnehali, ko so me opazili, stopivšega med nje, kar naprej so hrupeli in tekali. Pred hišo sem našel tudi hišnega gospodarja, ki je, sedeč ob ograji v senci širokoperesne vinske trte, zrl nekako zadovoljno na „nadebudno“ mladino, tu in tam malo pokaral, sedaj in sedaj pa tudi z nasmehom pokazal, da mu ugaja igra in pokret tega in onega dečka.

Tako je tod življenje na deželi.

Ecco — rekel mi je med drugim Don Giuseppe — che buona gente! (Glejte, kako dobro ljudstvo!) Pred mojimi očmi in pred očmi starišev se jim razvija cvet življenja. Vi morda niste vajeni poslušati takega kričanja, mene kar nič ne moti. Najhujše mi je takrat, ko si ti vročekrvni potomci starih latinskih junakov nekoliko preveč sežejo v lase ali za ušesa, ali ko se drug drugega pretrodo s pestjo božajo. Tedaj pač moram naposled sam poseči vmes in razburjeno vojsko umiriti z resno besedo ali, če ni drugače, tudi z — leskovko.

Prisedel sem k njemu, in ne le ta dan, še mnogokrat pozneje sva se menila ob šumnih glasovih vaških dečkov o tem in onem. Živahni prizori pred hišo in pojasnila gospodarjeva so mi odkrila marsikaj, zlasti pa tisto iskreno razmerje, ki veže duhovščino z ljudstvom. Po italijanskih mestih je — rekel bi — vsaj še jedenkrat toliko duhovnikov nego pri nas. In ti so z ljudstvom v tako tesni zvezi, narod ž njimi občuje tako prijazno, bratovsko, po domače, da sem se temu dostikrat moral čuditi. Kaj je vzrok temu? Mnogo pripomore brez dvojbe to, da mnogo duhovnikov ostane v službi v domači vasi. Ljudstvo pa se tudi duhovnika privadi izza mladih dnij. Italijan je veren, globoko

v srcu mu je ukoreninjena vera. Vse njegovo življenje, delovanje, govorjenje se družijo z verskimi pojavi, z verskimi vajami. Preprost človek ti jako spretno vpleta v svoj govor svetopisemske besede in zgodbe. Veliki cerkveni prazniki so jim hkrati tudi „narodni“ prazniki; vsi najimenitnejši dnevi življenja so združeni z dokazi verskega prepričanja. Najbolj pa je med narodom razširjeno češčenje Madonne. Ako jo kreneš, dospevši v Rocca di Papa na glavni trg, mesto naravnost po veliki cesti navkreber, rajši na desno, povede te bela cesta, ki jo senčijo bogati nasadi hrastovine, po četrtuni hoji do male cerkvice sredi gozda, na podanku gore Monte Cavo. Imenuje se Madonna del Tufo.

Tod se zbira po letu vsako jutro po-božnih vernikov. Kolikokrat pa jo krenejo proti večeru mestna dekleta k Madonni! Paroma gredoč pletó Mariji „krono“ — kakor se to lepo glasi v italijanščini, t. j. molijo rožni venec.

Toda bogastvo in vera se redkokdaj stikata in družita. Isto se mora trditi tudi o naših albanskih pogorcih. Bogatinov med njimi ni; kar je pa bogatih, niso domačini, marveč priseljenci. Ljudstvo pa je tako ubožno in vsled tega tudi v marsičem zane-marjeno, da pri nas na slovenski zemlji malo takih najdeš. Kdor ima svojo hišo in nekoliko sveta zunaj mesta, kjer obdeluje vinograd in poseje njive s turščico, tega imenujejo že bogatina. Poletni čas dá jedno ali več sob za tri ali štiri mesece v najem letovičarjem. S tem plača davke in poravna najnujnejše opravke. Pri mnogih hišah nimajo niti kruha razven ob največjih godovih. Oblačijo se preprosto; o zapravljivosti tu ni da bi govoril.

Odkar so naši albanski pogorci pod kraljevo vlado italijansko, godi se jim mnogo slabše, nego pod prejšnjo vlado papeževo. Poprej niso imeli tako visokih davščin, in ob hudih časih se je dala pridobiti marsikaka podpora od milega vladarja rimskega papeža. Kdo ve kolikokrat se je delila podpora okoličanom, in kadar je bila slaba letina, odpisali so jim še tisto malo davkov.

„Adesso prende tutto il governo“ — mi je dostavil mož, s katerim sva se menila o neugodnih socialnih razmerah. Meni pa je ob teh besedah prišla v misel tista naša narodna pesem, ki v drastični obliki opisuje čudne izpremembe po svetu, kažoč, kako pogosto se človek moti in vara:

A pride vse drugač' . . . .
Oj, zdaj sem pa berač
in skoro, skoro bom brez hlač . . . .

Novejši čas so si najbolj prizadevali nekateri pogumni duhovniki v zvezi s krščansko mislečimi in za blagor svojega naroda vnetimi posvetnimi razumniki, da bi ljudstvu zopet pomagali na noge. Ustanovili so skoro po vseh manjših mestih in selih posojilnice in hranilnice (casse rurali), ki bojda jako dobro delujejo in bodo izvestno marsikoga otele iz nenasitnih rok oderuških ali pa mu vsaj za trenutek pomogle iz zadrege.

Očitajo Italijanom pogosto tudi nevednost. Zlasti čitamo v sovražnih listih, da je bilo v nekdanji papeževi državi toliko in toliko analfabetov, in da je šele sedanja vlada po nekoliko odpravila ta nedostatek. Niti jedno niti drugo ni resnica. Kar se dostaje posebej ljudskih šol, moram opomniti, da je po albanskem gorovju izza nekdanje cerkvene vlade mnogo samostanskih šol za dečke in deklice, ki so imele nekdanj mnogo učencev in jih imajo tudi še dandanes. A pri marsikaterih družinah so razmere take, da branijo otrokom hoditi v redno šolo, in to je bilo pod nekdanjo in je prav tako tudi pod sedanjo vlado. Reči moram, da me je zlasti ta stvar zanimala, in zato sem bil radoveden, kako jo zagovarjajo razumniki sami. In našel sem skoro ugodno priliko, da nasitim svojo zvedavost.

Naslednjo nedeljo smo imeli „žegnanje“ pri naši cerkvi. Po ondotni šegi je povabil Don Giuseppe tisti dan k obedu več dostojanstvenikov, med njimi tudi okrajnega zdravnika. Ugoden slučaj je hotel, da sem sedel ž njim skupaj med obedom. Razgovor je bil iskren in živahen. „Signor dottor“ je kot pravi pravcati italijanski narodnjak hvalisal sedanjo vlado, jaz pa sem se ogreval bolj

za nekdanjo papeževo. Med drugimi nedostatki sem poudarjal tudi to, da je sramota za vlado, ki sicer pusti pri miru toliko cerkvenih šol, sama pa stori pičlo malo za probujenje in omiko naroda. Po pravici — sem dostavil — se vam očita toliko število analfabetov. A mož mi jo je upihal. Povedal mi je, česar poprej nisem vedel, da imajo v Italiji gledé na obiskovanje šole prav tako prisilno šolsko postavo kakor v Avstriji.

„A odkod je vendar toliko neukih ljudij?“ vprašam dalje.

„La legge da noi non si eseguisce“ — mi odvrne. Tako je torej. Kakor mnogo drugih, tako je tudi ta postava le na — papirju. Italijanska vlada nima moči, ali morda ne volje, da bi jo siloma izvedla.

Krajevne in družinske razmere torej branijo, da se otroci ne morejo izšolati tako, kakor bi bilo želeti. In tega ne bo odpravila niti sedanja vlada. Sicer pa moramo reči, da je prav po mestih albanskega pogorja mnogo ljudskih šol —, smelo trdim — največ samostanskih, katere otroci radi obiskujejo. Država jih ne ovira, a jih tudi ne podpira.

Ne morem se vzdržati, da ne bi omenjal še neke narodne vrline, katero sem opazil med italijanskim ljudstvom: v mislih imam njih navdušenost za domovino. Dasi mnogim, premnogim dežela ne ponuja kdo vé kakšnih ugodnostij, navezan je vendar Italijan tako na domovino, da ob vsaki priliki poudarja njene vrline. Kolikokrat sem čul preprostega voznika ali videl navadnega delavca, ki je z neko posebno radostjo razkazoval in pojasnjeval tujcu zanimivosti svojega kraja! Naposled pa, kakor da hoče z naskokom pridobiti tujca za svojo domovino, obrne se nanj s smehljajočim obrazom in motreč ga z žarnimi očmi, zastavi mu vprašanje: bella vista, è? Bel paese, è? . . .

In kaj naj mu odgovoriš na to? . . . A odkrito povem, da se mi je ob takih prilikah nebrojnokrat vzbudila misel: Ali ni krasna tudi naša zemlja slovenska? Nima li tudi ona nebotičnih gorá in kristalnih planinskih jezer in zelenih trat in košatih gozdov

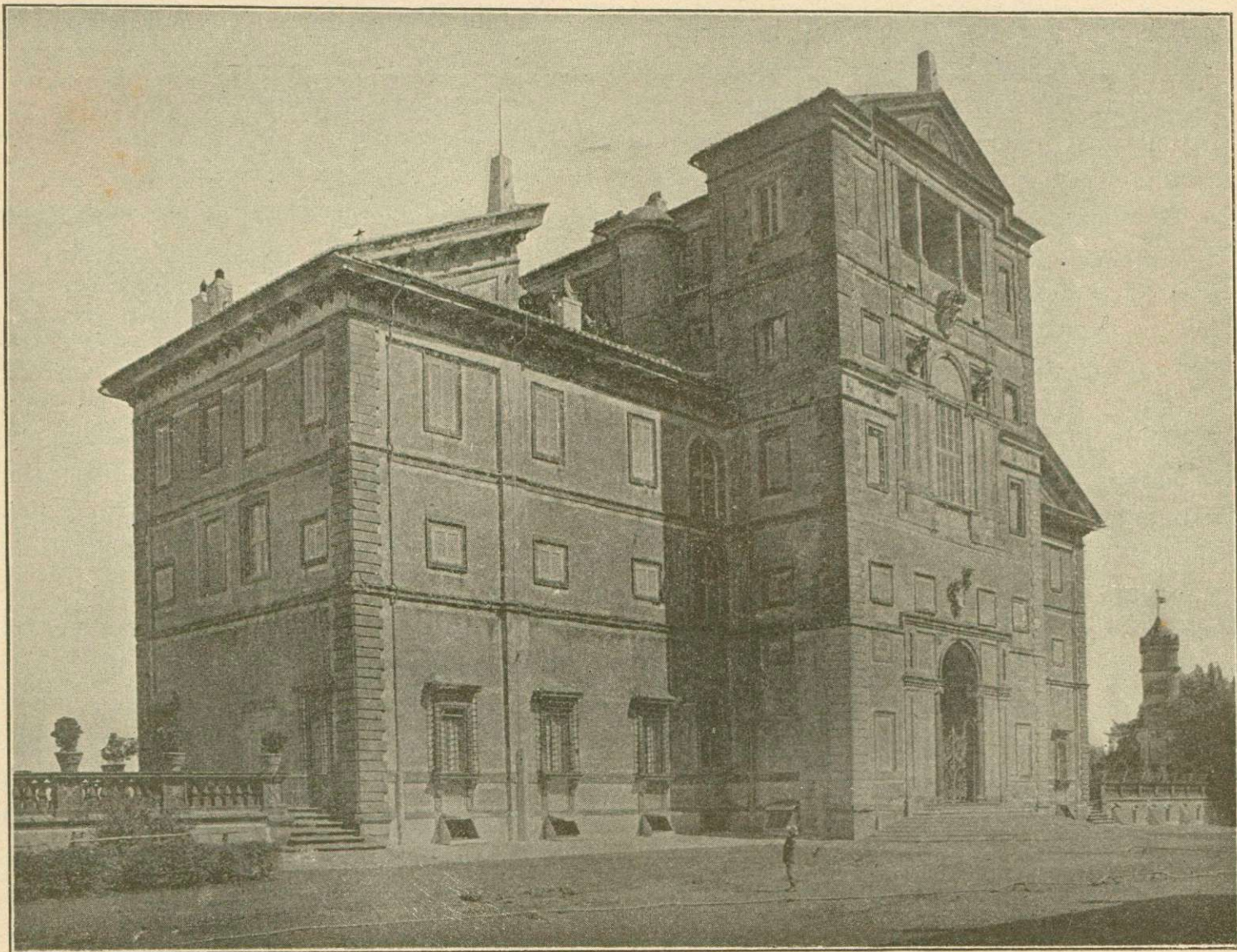
in belih cestá in bistrih studencev? . . . In vender! . . .

Dežela je lepa, kje pa so zvesti
sinovi ljubeči jo iz srca?
Oh! V daljnji deželi, v tujem mestu —
tam pravo je rodoljubje doma!

Cutim, da sem se oddaljil od predmeta, ki ga hočem narisati. Zato le hitro z menoj, mili čitatelj, da si ogledava poletni večer vrvenje in šumenje, gibanje in kretanje ži-

vahnega naroda! Ne bode ti žal. To je kaj posebnega v italijanskih mestih.

Po dnevu se ti zdi mesto, kakor da je izumrlo. Ni čuda; vročina pritiska tako silovito o poldnevnih urah, da bi skoro požgala vse pod seboj. Zato se vsak meščan skrije v senco svojega poslopja. Delavec, seveda, se ne more izogniti vročini. Ali kaj rad napravi po kosilu ‚siesto‘ zunaj pod milim

Frascati: Vila Aldobrandini.

nebo, „sub tegmine fagi“, da govorim z Vergilom. Midva, ki sva izkusila to vročino, mu tega ne zameriva. Proti večeru pa, ko jame solnce zahajati, ko potegne hladan večernik od morja sem, oživé se mestne ulice in glavni trg. Najprej obležejo ženske vodnjak, da si priboré vode za večerjo. Kmalu nato se pripehajo od hiše do hiše otročaji, letajoč in vrteč se po cesti in ulicah gori in doli liki netopirju o večernem mraku.

Odzvonilo je ‚Ave Mario‘. Delavci se jamejo vračati s polja. Osli in mule vlečejo velikanske dvokolesnice, na katerih je živalska piča za prihodnji dan, na vrhu pa zelenjad in drugi poljski pridelki, ki se jutri postavijo na trg. Take dvokolesnice so prav čudne za naše oko. Voz za vozom dohaja in obstaja. Otročaji ga spremljajo z glasnim krikom in vikom. Kmalu pa se svet nekoliko umiri. Večerja je pripravljena.

A ne dolgo, in zopet se prične iznova vrvenje in žuborenje. Večer je pal na zemljo. Nebrojno zvezdic se leskeče na vedno jasnem nebu. Pred hišami se zbira narod v raznih gručah in skupinah: tu žene in deklice, tam možje in mladeniči, ki sloneč ob voglih pušijo. Semtertje se uprizarja kakšna igra, najraje „morra“. To vam je vpitja, da ne rečem kričanja, to vam je živahnosti v pogledih in v besedi! Kako pa igrajo to igro? Dva se vstopita drug poleg drugega in jameta vpiti in kričati kako število, katero morata spremljati s prsti svojih rok, in to tako dolgo, da obadva zadeneta isto število in to tudi z rokama pravilno izrazita. Toda te igre si ne moreš izlahka predstavljati, ako je nisi videl. Po tem skromnem opisu si utegne čitatelj domnevati, češ, to mora biti jako dolgočasna igra; ali ravno narobe: malo je iger, ki bi bile bolj živahne, kakor „morra“. Ne zabava le igravcev, ampak tudi gledavce. Mnogokrat, ko sem opazujoč od daleč igravce čul njih kričanje, menil sem, da se med seboj prepirajo, ali da delajo kupčijo za kakega vola. Kasneje pa sem se uveril, da je ta šala mnogo cenejša: kdor igro izgubi, mora dati za — limonado ali kaj jednacega. Po Shakespeareu bi to igro lahko nazivali: mnogo hruma za — nič!

Po večerji je vse na prostem: vse se hladi, pogovarja, zabava, razvedruje, kajpada vsak po svoje. Starikavi možje in žene posedejo okrog vrat, mladeniči pa si upajo dalje. Ako niso trudni, zapojejo kako narodno, in če so posebno dobre volje, oglesi

se kitara ali mandolina. In potem se prepeva pozno v noč, čez polnoči. In kako vam pojejo! Kako navdušeno, kako prisrčno, kako milo in šegavo! In vendar vse tako po domače. Glej, ravnokar je stopil k številnejši družbi mladenič, ki želi odobrovoljiti vse navzoče. Izmed opank se mu dvigajo rudeče nogavice, ki ga krijejo do kolen; nad njimi vihrajo kratke, široke hlače; jopič si je ogrnil. Glavo mu obdajejo črni kodri, katere mu pokriva nizek klobuk s širokimi okrajci. Zarujavel obraz mu je poln mladostne moči; z njega se bliska dvoje žarnih očij, ki švigajo semtertje na desno in levo. Že je zasviral iz svoje tamburice lahkotno poskočnico. A hitro povzame tudi z glasom to-le narodno;

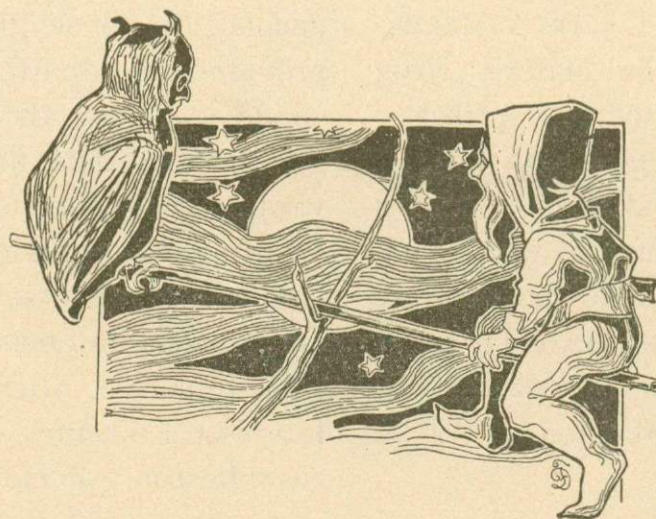
Io mi sono un poveretto
senza casa, senza letto
Venderei i miei calzoni
per un sol piatto dei maccheroni.

Pel je še več kitic, ki pa mi niso ostale v spominu.

Tako je življenje ob poletnih večerih v albanskih gorah: včasih bolj mirno, včasih bolj hrupno, kakor je telo bolj čilo ali bolj trudno, vedno pa živahno in dostojno, dasi se semtertje zavrti kak par v „saltarello“, navadni narodni ples rimske okolice.

Naposled mora biti konec tudi prijazenemu, hladnemu večeru. Mladenič in mladenka morda nerada ugodita očetu in materi, ki ju silita k pokoju. Vendar ne gre drugače. Po polnoči objameta mir in tihota prej tako živahno prizorišče javnega življenja.

(Dalje.)

Socijalni pomenki.

(Piše *dr. Ivan Ev. Krek.*)

(Dalje.)

VI.¹⁾ Weitling.

Slišali smo, kako je bilo pred l. 1848. med nemškimi delavci veliko nezadovoljnosti in je semtertje izbruhnil kak upor. Nemške vlade so sploh mislile, da je proti takemu novemu duhu dovolj močna policija. Od l. 1830., ko so se na Nemškem po prej navedenih važnih zgodovinskih dogodkih — julijevi revoluciji na Francoskem in poljski vstaji — rodili liberalno in tudi revolucijsko nadahnjeni možje, je bilo zapiranje in preganjanje na dnevnem redu. Mnogo jih je vsled tega bežalo iz svoje domovine. Pariz je bil središče tem ubežnikom in pregnancem. Ondi so osnovali že l. 1834. tajno „zvezobčencev“ (Bund der Geächteten), ki si je postavila za namen osvoboditi in preporoditi Nemčijo po francoskih revolucijskih vzorih. V zvezi so bili zlasti rokodelski pomočniki velikega pomena. Bilo jih je tudi največ. Izobraženi pregnanci so jih pridobivali zase, da so bili po njih v dotiki z domovino. V pomočniškem potovanju ni slutil nikdo nič hudega. In vendar so zanašali pomočniki iz Pariza nove nauke domov. Da, prvi nemški komuniški teoretik je bil — krojaški pomočnik Viljem Weitling.

Weitling se je rodil l. 1808. v Magdeburgu, nezakonski sin uboge matere. Krog l. 1835. je na svojem potovanju prišel v Pariz, kjer je ostal nepretrgoma do l. 1841. Ondi se je nasrkal socijalskih idej. Izprva mu je bil Babeufov nauk najvišji vzor. Tudi Lammenais je imel veliko moč nanj. Ko se je l. 1836. „zveza izobčencev“ razdrla, se je osnovala na njenem mestu „zveza pravičnikov“ (Bund der Gerechten). V nji je

Weitling imel vodilno besedo. L. 1838. je spisal prvo nemško komuniško knjižico: „Die Menschheit wie sie ist und wie sie sein sollte.“ Skrivaj se je natisnila in po pomočnikih se je širila med ljudstvo.

Weitling je kmalu nato ustanovil „zvezo pravičnikov“ tudi v Švici. Vsak je moral pri sprejemu to-le izjaviti:

„Delavci smo že siti delati za lenuhe, trpeti v pomanjkanju, ko se drugi masté v izobilju; od sebičnikov nečemo sprejemati nobenih težkih bremen več, spoštovati nečemo več nobenega zakona, ki ohranja najštevilnejše in najkoristnejše človeške sloje v ponižanju, revščini, zaničevanju in nevednosti in nekaterim maloštevilnim osebam daje sredstvo v roke, da se povzdignejo za gospodarje delavskih čet. Svobodni hočemo biti in to hočemo, da vsi ljudje na zemlji živé tako svobodno kakor mi, da se nobenemu ne godi ne boljše in ne slabše kakor družemu, marveč da vsi delé skupna bremena, težave, veselje in slasti, t. j. živé s k u p n o.“

Udje so se imenovali „brate“. Weitling je zbiral v ti zvezi samo nadarjenejšje može in jih je vzgajal, da bi kasneje mogli ustanovljati razna društva, v katerih bi razširjali načela, ki so se jih v zvezi navzeli. Zelo previdno je uredil agitacijo. Brez šumnih shodov so delovali udje njegove zveze po gostilnah, v delavnicah, v zasebnih stanovanjih. V podporo temu gibanju je ustanovil Weitling meseca kimovca l. 1841. list „Der Hilferuf der deutschen Jugend“ z geslom: „Gegen das Interesse Einzelner, insofern es dem Interesse Aller schadet, und für das Interesse Einzelner, ohne einen Einzigen auszuschliessen.“ Z mesecem prosincem l. 1842. mu je izpremenil naslov v „Junge Generation“.

¹⁾ Glej Dom in Svet l. 1898, str. 669.

Meseca grudna 1842 je pa izdal svoj poglaviti spis: „Die Garantien der Harmonie und Freiheit“.

L. 1843. je spisal „Das Evangelium der armen Sünder“. Toda ta spis so zasledili, predno je izšel, in v Curihu so obsodili Weitlinga radi bogokletsva in napadov na lastništvo. Leto dnij je presedel v curiški ječi. Iz Švice so ga iztirali v Nemčijo, od koder je šel v London, kjer so ga francoski, angleški in nemški socijalisti sprejeli z veseljem.

Weitlingovi nauki so ob kratkem ti-le:

1. Vsi ljudje imajo jednako pravico do stvari, ki so na svetu. Zato mora pasti zasebna last. Vse bodi vsem skupno.

2. Red v družbi izvira iz soglasja med poželenjem in med zmožnostmi. Poželenje je trojno: vede, pridobivanja in slasti. Človek ima zmožnosti, da ustreza tem poželenjem. Družbo mora voditi veda kot najvišje poželenje.

3. Sedaj vladata samo pridobivanje in slast. Namestu vede gospoduje zmota, praznoverje in laž. Odtod izvira grozna nejednakost med ljudmi. Delavski stanovi trpé v uboštvi in nevednosti, bogatini pa imajo vsega dovolj.

4. Delavski stanovi se morajo rešiti. Družijo naj se med seboj in se pripravljajo za upor. Ko bo revščina prekipela, se bodo vzdignili in vrgli bogatine. Proti bogatinom je revežu vse dovoljeno, tudi — tatvina.

5. Po revoluciji vstane ‚novi Mesija‘, mož, ki bo uredil družbo, da bo stalno srečna brez zakonov, brez kazni, brez vlade. Samo upravo bo imela bodoča družba. Najnadarnejši in najpridnejši jo bodo vodili. Zato pa ne bodo dobili nič več nego najmanjši v družbi. Upravi na čelu bodo stali trije modroslovski izobraženci, najučenejši zdravnik, fizik in mehanik. Osrednji mojsterski zbor si bodo volili v pomoč; ta zbor bo pa vodil mojsterske zборе, ki bodo upravljali dežele, okraje in manjše rodbinske zveze. Poleg mojsterskih zborov se bo v akademijah gojila veda in umetnost. Upravne službe se bodo razpisavale. Prosilci bodo tekmovali s

svojim znanjem in s svojimi deli. Ne bodo se izbirali po osebah, marveč po zmožnostih.

6. Delalo se bo po šest ur na dan. Vsak delavec dobode svojo komerčno knjigo. Na jedni strani se mu vanjo zapiše, koliko bo delal, na drugi pa, kaj bo prejel.

7. Gibanje med delavci mora biti mednarodno. „Kakšno ljubezen more imeti dandanes tisti do tako imenovane domovine, ki nima ničesar v nji izgubiti, česar bi ne mogel dobiti v tujih deželah?“

8. Ženske se ne smejo izbirati v upravne službe, ker so duševno nižje nego moški. Zakon mora biti svoboden. „Kdor je zmožen za ljubezen, naj ljubi!“ Vzgojo otrok vodi od 3. ali 6. leta družba. Rodbina se nima potem več pečati zanje.

9. Religija, kakor se sedaj goji, je škodljiva. Popje goljufajo nižje stanove z upanjem na temno posmrtno življenje. Kristusov nauk je v svoji čisti obliki — komuniški. Prvi kristijani so bili komunisti. Drugi Mesija bo izpopolnil evangeljska načela.

Weitling je marsikaj — zlasti o poželenju — pobral iz Fouriera; v njegovih nazorih o krščanstvu vidimo Lammenaisov vpliv; v ženskem vprašanju in v celi organizaciji njegove družbe pa vidimo — rokodelskega pomočnika.

Pregnali so ga sicer, toda njegov vpliv je ostal. Albrecht in Kohlmann sta za njim razširjevala zlasti njegova načela o krščanstvu in agitovala za nekak krščanski komunizem. Delavci so ju kmalu spoznali kot nepoštena sleparja, zlasti Kohlmann, ki je iskal pri tem le lastnega dobička. Zato je njuno delo brž zaspalo.

Na popolno brezbožnem temelju je z najpodlejšim cinizmom Viljem Marx, Weitlingov učenec, zbiral tovarišev za tajno zvezo, toda tudi njegovo prizadevanje ni imelo nobenega znatnega uspeha. Pač pa je med rokodelskimi pomočniki in tudi med delavci tlel Weitlingov duh, in ko je Lassalle pričel svojo organizacijo, ga je samo razpihal, in iz tega se je razvilo orjaško socijalno demokraško gibanje po Nemškem.

Engels in Marx sta po pravici vpoštevala Weitlinga. Engels ga imenuje jedinega nemškega socialca, ki je pred njim res kaj storil. Marx pa je pod vtiskom njegovih spisov dejal, da je nemški proletarijat teoretik evropskega proletarijata, kakor je angleški njegov narodni ekonom in francoski njegov politik.

VII. Komuniški manifest.

Naši bravci vedó, kako je že pred l. 1848. vrelo med delavci na Francoskem, Angleškem in Nemškem. Manjkalo jim je pa jednotnega nauka, ki bi opravičeval njih komunizem; tudi niso bili še združeni ali niso imeli skupne mednarodne organizacije. V živahnem, prekucij polnem l. 1848. pa se je pojavil v tem oziru važen napredek. Meseca svečana je v nemškem jeziku zagledala beli dan teorija materijališkega komunizma, komuniški manifest, ki sta ga sestavila dr. Karol Marx in Friderik Engels. Kmalu potem je izšel njegov prevod v angleškem, v francoskem, v danskem in v poljskem jeziku.

„Zveza pravičnikov“, ki jo je krepko razširjal Weitling, je ustvarila mednarodno središče za ta manifest. Iz početka se je ta zveza širila iz Pariza. Leta 1847. ji je pa London postal glavno mesto. Ondu sta se seznanila z njo Marx in Engels. Na čelu so ji bili rokodelci: črevljar Henrik Bauer, urar Jos. Moll, krojač Eccarius. Zanimivo je, da so bili krojači sploh najbolj delavni udje v zvezi. Tudi kasneje so krojači najživahneje razširjali komuniške ideje. „Zveza pravičnikov“ je bila tajna; v Londonu so si njeni udje ustanovili javno „komuniško delavsko društvo“. Preje je imela zveza nemško lice. V njenem londonskem društvu so bile pa zastopane vse narodnosti: Holanci, Rusi, Angleži, Čehi, Poljaki in celo Hrvatje. Geslo društvu „Vsi ljudje so bratje“ je bilo v dvajset jezikih napisano na sprejemnici vsakega uda. Komuniško gibanje se je tu prvič pokazalo kot mednarodno. Leta 1847. po leti je priredila zveza prvi mednarodni shod v Londonu. Tu so sklenili, da

se morajo organizovati vsi evropski komunisti, in določila so se načela za agitacijo. Organizacija se je imela razširjati v občinah, v okrožjih, v vodilnih okrožjih, katerim na čelu je stal od vsakoletnega shoda izvoljeni osrednji odbor. Namen zvezi so izrazili takole: „Premagati treba meščanstvo, vlado pridobiti proletarstvu, staro, na nasprotjih med stanovi slonečo meščansko družbo treba podreti in ustanoviti novo družbo brez stanov in brez zasebne lasti“.

Meseca listopada in grudna je iznova zboroval zvezni shod. Pravila so se naposled potrdila. Hkrati so pa sprejeli Marxov in Engelsov načrt komuniškega manifesta, ki je potem izšel meseca svečana. Weitling ni imel nič opraviti s to novo organizacijo. Iz Londona se je bil preselil v Bruselj in od ondod v Ameriko, kjer je zasnoval več komuniških občin. Marx in Engels sta ga spravila izpod nog, da sta sama prišla zvezi na čelo. Neprijazna sta mu bila zlasti zato, ker njuna židovska kri ni trpela, da bi se med komunisti hvalilo kaj krščanskega. Weitling je bil sicer pravi brezverec, vendar se je ob vsaki priliki skliceval na vzvišeni nauk in vzgled božjega Odrešenika. Zato sta ga izpodrinila imenovana žida. S komuniškim manifestom sta dejanski dobila vajeti v roke. Vse komuniško gibanje se je postavilo odslej na njuna načela. Vredno je torej, da si ogledamo vsebino tega znamenitega oklica.

Temelj mu je zgodovinski materijalizem, sezidan na ravno tistih načelih, na katera je Hegel postavil svoj idealizem. Vse je samo materija, tvarina. Duh je le njen pojav. Boga ni. Ni pa tudi nobene stalne resnice in nobene stalne, za vedno veljavne družabne oblike. Rodbina in država, vera, pravo, nraavnost so samo za toliko časa, dokler jih ne izpodrine kaj drugega. Zgodovina človeštva je zgodovina bojev med različnimi stanovi ali sloji. Vsak sloj, ki pride do vlade, izrablja vse za-se: vero, pravo, nraavnost, rodbino, državo. Razlaga si vse tako, kakor je njemu prav. Kadar propade, tedaj se vse izpremeni. Način družabne uredbe je namreč tak, kakoršno je proizvajanje ali

pridobivanje potrebnih stvari. Vsak poseben način proizvodnje ima svoje posebne družabne razmere, svojo posebno politiko, pa tudi svoje posebno umovanje. Preko najrazličnejših slojevskih bojev se je v sedanji dobi razvilo kapitalistično proizvodnjo, v katerem gospoduje buržoazija ali meščanstvo, ki je premagalo fevdalstvo. Buržoazija zatira nižje ljudstvo ali proletarijat. Ta dva sloja si stojita nasproti. Mnogoštevilni proletarijat in malobrojno meščanstvo bijeta zadnji družabni boj. Ko zmaga proletarijat, ne bo več novih bojev. Po neizogibnem naravnem razvoju stopi na mesto sedanjega kapitalističnega proizvodnje komunistično, in s tem se povrne družbi mir in stalno splošno blagostanje.

To misel razkazuje manifest v štirih oddelkih:

1. V prvem govoru o meščanstvu in o proletarijatu: državno oblast ima sedaj samo buržoazijski odbor. Vladajoče meščanstvo nima nobenih vzorov več, ampak gleda samo na dobiček. Celi svet se mu klanja, ker se povsod proizvaja po njegovem načinu. Velika mesta so nastala in vzela vso veljavo deželi in njenim prebivavcem. Centralizuje se denar, pa tudi politična moč. Meščanstvo je pa pre-slabo, da bi obvladalo svoje svetovno cesarstvo. V proizvodnji nastajajo polomi, ker se dostikrat preveč proizvaja. Vsled tega pa preostaje delavcev. Ti se kosajo med seboj. Vedno slabše se jim godi; zato pa morejo vedno manj kupovati. S tem si meščanstvo samo koplje jamo. Pomaga si nekaj časa z novimi trgi, toda to ne more biti za vedno, ker gredó povsod podjetja na nič.

Meščanstvo je v svojih bojih vedno zlorabilo proletarce. Hotelo je vse prevrniti, ko je zabavljalo zoper kralje in plemiče, a v resnici se mu je šlo le za lastno gospodarstvo. Samo proletarijat je resnično revolucijski. Zadnja revolucija bo proletarska.

2. Drugi oddelek opisuje razmerje komunistov s proletarci. Komunisti niso posebna stranka med delavskimi strankami. Njihovi nameni se dotikajo proletarstva sploh. Brez ozira na narodnost skrbé najodličneje za delavske koristi. Najmodrejši in najna-

prednejši so med vsemi drugimi delavci. Pred vsem hočejo razširiti samozavest med proletarci, da bodo splošno spoznali, kako jih drugi samo izsesavajo, potem hočejo vreči meščanstvo in priboriti politično moč proletarstvu. — Komunizem ni sanjarija, marveč ima svoj temelj v dejanskem boju med zatiranim in zatirajočim slojem. Ugovori proti komunizmu so jalovi. Očita se mu, da hoče ugrabiti posamnikom s trudem pridobljeno premoženje. To mu govori tisto meščanstvo, ki je v svojo korist odpravilo fevdalno last, ki je v svojih revolucijah zase grabilo premoženje plemičev in vladarjev. Zgodovinski razvoj je to zahteval, in prav tako pridemo svoj čas do tega, da pade tudi zasebna last ravno tako vsled zgodovinskega napredka. — Drugi pravijo, da hoče komunizem uničiti osebno svobodo in samostalnost. A uničiti vse hoče le vladajoči kapital. Kapital vlada s tem, da je v rokah samo jedne desetine človeštva. Devet desetih nima nič. Tem vrne šele komunizem samostojnost in pravice. V sedanji družbi mora živo delo povečavati premoženje nekaterikov in jih bogatiti. Komunizem pa hoče ustvariti take razmere, da ne bo nikomur več mogoče podjarmiti si tujega dela.

Rodbino in domovino hoče odpraviti komunizem, tako mu očitajo zopet drugi. Toda rodbina je že uničena. Saj meščanstvo ne drži več zakonske zvestobe in s svojo dobičkaželjnostjo brani nebrojnim, da si ne morejo zasnovati lastnega rodbinskega življenja. Delavec prav za prav nima nobene rodbine. Žena in otroci morajo na delo, in kapitalist jih izkorišča tako, kakor njega samega.

Tudi domovine nimajo delavci. Nobeden jim ne more vzeti, česar nimajo. Ko pridejo do vlade, ponehajo sama po sebi nasprotja med raznimi narodi. S tem, da se zabrani izrabljanje posameznikov, se tudi zabrani izkoriščanje narodov med seboj.

Modroslovski in verski protidokazi ne veljajo nič. Ko se izpremeni proizvodnja iz kapitalističnega v komunistično, tedaj se tudi izpremené ideje in načela. Religije ne bo več;

nravni pojmi postanejo nepotrebni; ravno tako pravni. Človek bo imel popolnoma drugo samozavest. Sedaj se zaveda, da je odvisen od družabnih oblik, v katerih živi. Kakor pa pade razlika med sloji, padejo tudi te družabne oblike in s tem tudi sedanje zavedanje in umovanje.

Da se to doseže, je treba najprej, da dobi proletarstvo politiško moč v roko. Prvi korak je torej demokracija. S politiško močjo mora proletarstvo polagoma ves kapital, vsa proizvodjavna sredstva iztrgati meščanstvu iz rok in jih izročiti državi t. j. vladajočemu sloju, namreč sebi. To se more zgoditi le s samosilniškimi, despotiškimi sredstvi. Taka sredstva so n. pr.: vse zemljišče se vzame lastnikom in dohodek iz zemljišč se porabi za državne stroške; uvede se progresivni davek; odpravi se dedno pravo; vsem izseljencem in upnikom se vzame premoženje; prometna sredstva in kredit se podržavijo; polagoma se odstrani razloček med mesti in med deželo. Na ta način se razbijejo razločki med sloji, in ko se to zgodi popolnoma, izgubi javna oblast politiški značaj. Proletarstvo ne bo več vladajoča stranka, ker ne bo imelo sploh nobenega nasprotnika.

3. Tretji oddelek presoja socijalske in komuniške nauke, ki so se od raznih strani oznanjali pred manifestom. Deli jih v reakcijske, konservativne in kritiško-utopijske. Reakcijski je trojne vrste: fevdalni, malo-meščanski in nemški. Fevdalni je nastal iz nasprotstva proti meščanstvu, ki je na Anglaškem in na Francozkem zmagalo plemiče. Fevdalci so iskali zaveznikov pri delavcih za svoje namene. Na ta način je nastal fevdališki socijalizem, pol žalostna pesem, pol zabavljica, pol odmev iz prošlosti, pol pretenje z bodočnostjo, vedno pa smešen, ker je popolnoma nesposoben, da bi umeval pot novodobne zgodovine. Proletarsko beraško malho so vihteli za zastavo v roki, da bi za seboj zbrali ljudstvo. Kadarkoli je pa šlo za njimi, je zagledalo na njihovi zadnjici stare fevdalne grbe in razletelo se je z glasnim in nespoštljivim posmehom. O krščanskem socijalizmu pravi manifest na

kratko, da je blagoslovljena voda, s katero pop blagoslavlja aristokratovo jezo.

Malomeščanski socijalizem hoče obraniti srednje stanove: kmete in rokodelce. Brez pomena je prav tako kakor nemški.

Vzglede konservativnega socijalista je Proudhon. Njegovo modroslovje uboštva je šaljiva igrača. Rad bi uvedel nekaj preosnov in s temi misli proletarstvo pridobiti za obstoječo družbo. Meščanstvo hoče ohraniti in dokazuje, da je potrebno za delavske koristi. Ta poskus je v praksi brez veljave.

Kritiško-utopijski socijalizem Sainte-Simonov, Fourierov in Owenov ima mnogo zaslug. Ti možje so bili revolucijski misleci. Učenci pa, ki prisegajo na njihove besede, so nazadnjaški strankarji, ker ne umevajo živega napredka v proletarskem gibanju. Vendar je ta socijalizem pripravil pot znanstvenemu komunizmu — seveda komunizmu Marxa-Engelsa.

4. V četrtem oddelku primerja komuniste z raznimi tedaj obstoječimi opozicijskimi strankami. Nobena izmed teh sicer ni nič vredna. Komunisti naj torej ostanejo neodvisni od njih. Podpirajo naj pa vsako revolucijsko gibanje proti sedanjim družabnim in politiškim razmeram in vsled tega posamezne stranke tem krepkeje, čim radikalnejše ali odločnejše so. Na Nemškem se morajo zato bojevati v zvezi z buržoazijo ali meščanstvom proti absolutni državi. Ko to vržejo, morajo pa brž pričeti boj proti buržoaziji sami. Meščanska revolucija na Nemškem bo tako le neposredna predigra proletarski.

Manifest se konča s temi-le besedami:

„Komunisti ne marajo skrivati svojih mislij in namenov. Javno izražajo, da se morejo doseči njihovi nameni samo s silovitim porazom vsega dosedanjega družabnega reda. Vladajoči sloji, tresite se pred bodočo komuniško revolucijo! Proletarci nimajo v nji ničesar drugega izgubiti kakor svoje verige. Dobiti pa imajo svet. Proletarci vseh dežel, združite se!“

Velik je bil vpliv tega komuniškega oklica, večji je še danes. Najrazširjenjši komuniški spis je še vedno, in misli, ki jih

izraža, ponavljajo se še tudi v naših dneh do mala z istimi besedami, vedno pa v istem duhu. Ugovori proti komunizmu se popolnoma tako sedaj pobijajo, kakor sta jih Marx in Engels v svojem manifestu. Zgodovinski materijalizem je še vedno temelj komuniškim idejam. V kritiki ima krepko, jasno besedo; v pozitivnih trditvah pa kratke stavke brez dokazov, katere treba torej samo verjeti: samo publice, če si jih bližje ogledaš. Ako samo kritikuješ družabne razmere, s tem pač še nisi dokazal, da ni

n o b e n e s t a l n e resnice, da ni bistvenega razločka med duhom in telesom, da ni večno veljavnih нравnih in pravnih načel.

Materijalizem je v družboslovju učil že Owen. Marxu in Engelsu gre le žalostna zasluga, da sta ta materijalizem dejanski postavila za podlago proletarskemu gibanju. Ona dva sta delovala v tem zmislu zlasti s svojimi spisi; živahni agitator Ferdinand Lassalle (tudi žid) je pa na tisoče delavcev s svojo zgovorno besedo pridobil za njune nauke. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige družbe sv. Mohorja za l. 1898.

Slovenske večernice. 51. zv. — Vsebina „Večernic“ je letos mnogovrstna. Prvo mesto zavzema življenjepis dr. J. Muršeca. Gospod Vrbanov je vaje peresa. Slika Muršečeva nam je jasna, njegovo življenje in delovanje leži pred nami v pričujočem životopisu kakor odprta knjiga. Vidi se, da je vodilo pisatelju pero spoštovanje, ljubezen do rajnika. Moralizovanje samo je tako vpleteno v dejanje, da ni prav nič vsiljivo. Iz životopisa moremo razbrati skoro celo vzgojeslovje. Tudi dovtipov in šal nahajaš v spisu dovolj. Dolgočasiš se nikakor ne, čitajoč sestavek, kar se ti sicer zgodi pogosto, če bereš spise te vrste. Kar se tiče jezika, bi pripomnili, da se dobé tu pa tam neslovenske skladnje (n. pr. nastopiti k o m u itd.). Včasih bi bil na mestu gen. partitivus mesto akuzativa (. . . je preskrbel dobre knjige, hranó). Redko gostoljuben se pravi malo kdaj gostoljuben, ne pa izvanredno, kar je hotel gospod pisatelj reči. Trpne oblike niso prikladne vselej, ker nastane po njih pogosto nezmisel, ali pa nemčizen (spomenik, ki se mu je postavil). „Sin slabega zdravja“ ni dobra konstrukcija.

„Strašen božični večer“, spisal Žaljski. Splošno moramo pripomniti, da pisatelji, ki pišejo povesti za družbo sv. Mohorja, mislijo, da je za preprosto ljudstvo vse dobro, naj bo že tako ali tako. Zato izbirajo predmete, slike, s katerimi hočejo ganiti srce, na tehniko pa navadno prav malo pazijo. Da spada v vrsto takih pisateljev tudi gosp. Žaljski, nam ne more nihče oporekati. K povesti sami nimamo drugo opomniti, kakor da je preveč slučajnosti v nji, preveč prerokovanja in sicer takega, ki se tudi dosledno izpolni, da je preveč

postranskih rečij, katere glavno sliko potemnjujejo in kosajo. Neverjetno je, da bi se Samotnež zadovoljil s kratkim odgovorom žene, katera mu neče povedati resnice, zadovoljil, pravimo, na večer, ko je prišel iz Amerike čez leta. Drugih neverjetnostij ne bomo omenjali. Neslovensko je reči: „samo zaspati se ne sme . . . če se ima kaj na strani“, ker ta se ni nič drugega kakor nemški *man*. Istotako ne pravimo Slovenci: „veljavo p o k l a d a t i“.

„Blaga srca“ nas ne zadovoljujejo povsem. Sicer prav lična idila s prelepimi epizodami (n. pr.: Anka v postelji), a dejanje je tako nekam od slučajaja zavisno. Narod dobro vprašuje: „Pa da mu je ravno Anka prišla nasproti?!“ Oblika je lična, verzi polni in zvonki.

Gospod F. S. Šegula naj nam napiše še več zgodovinskih povestij. Kristusovo dobo je dobro proučil. Neverjetno v „Temi in luči“ se nam zdi, da bi se dejanje istim potem nadaljevalo po dveh letih, kjer je prej jenjalo. Saj v dveh letih (in to v letih učenja Kristusovega!) se je moralo dokaj izpremeniti.

Ideja povesti „Na Vrbovju“ je srečno izbrana, a uprizorjena ni dobro. Slabe posledice bi se morale pokazati tudi v svojih razvojih, ne pa samo njih končni nastop. Skala je slabo zadet. Njegov značaj ni resničen, vsaj v drugem delu ne . . . In tudi gosp. Kodra moramo vprašati, zakaj je ravno Skala imel tako srečo na tujem? Zato, da je potem tako idealno razsipaval sosedom?

H koncu nam podajejo „Večernice“ še narodno pripoved o „Steklenem mostu“, katera se nahaja med ljudstvom v mnogih varijantah.

Če sodimo „Večernice“ splošno, moramo reči, da so v obče dobre, a treba tu pa tam marsikaj zboljšati, da bomo ž njimi zadovoljni. *Rado Kósar*.

Hrvaška književnost.

Knjige društva sv. Jeronima za l. 1898.

Pred kratkim je društvo sv. Jeronima razposlalo društvene knjige. Izdalo je lani pet knjig.

1. *Život blažene Djevice Marije, presvete Matere božje*. Napisao dr. Josip Pazman. Sv. I. — 8.º Str. 192. Cena 40 kr. — Moram reči, da je bila prava potreba, da društvo podá svojim členom življenje Marijino, kakor jim je že preje priskrbelo življenje svetnikov in življenje Jezusovo. Pisatelj je razdelil prvi zvezek svojega dela na 21 poglavij, od katerih je zadnje: Marija in Modri od izhoda. Pri pisanju se je naslanjal na sv. pismo, sv. očete in druge krščanske pisatelje. Pisatelj je pisal umevno tudi za preproste čitatelje. Pripovedovanje mu teče gladko, jezik mu je lep, duh pa dobrih naukov je še lepši.

2. *Pripovijesti iz bosanskoga života*. Napisali Osman Aziz. — 8.º Str. 77. Cena 15 kr. — Ta dva pisatelja nista neznana v hrvaški knjigi, vendar društvu sv. Jeronima sta se sedaj pokazala prvokrat. Podala sta nam tu šest manjših povestic, ali boljše črtice. V prvi „Trule dubina“ slikata zapravljevca Saliha, predmet že mnogokrat razno opisan. Zdi se mi, da se ta povestica ni najbolje posrečila, nečesa manjka, kar bi te ogrelo. Ker je povest namenjena prostemu narodu, izpustili bi se bili prav lahko nekateri prizori in stavki, da ne bi povestice nič kvarilo. Boljša je druga: „Iselio se“, v kateri pisatelja svarita rojake, naj se ne selijo iz rodnega kraja v Turčijo. O tem sta pisatelja pisala tudi že v drugih svojih povestih. Prav dobre so zadnje tri kratke črtice: „Stambulski gost“, „Pravedan sud“ in pa „U vinogradu“ — napisane izvestno po narodnem pripovedovanju. Žal, da ni takih črtic polna knjiga: to bi se čitalo, pripovedovalo in pomnilo! Jezik pisateljev je kakor navadno lep; dasi sta mnogo besed v oklepajih pretolmačila, vendar bo še marsikatera beseda prostemu narodu nerazumljiva.

3. *Stari Slaveni*. Povjesničke crtice od 500. god. prije Krista do 500. god. poslije Krista. Po najboljim našim piscima sastavio Julije Gollner. — 8.º Str. 122. Cena 35 kr. — Že sam naslov pravi, o čem govori knjiga. Pripoveduje o prihodu starih Slovanov v Evropo, o njihovem seljenju na jug in zahod, o njih jeziku, običajih, veri in življenju. Knjiga je zanimivo in poljudno napisana in bo utrjevala med Hrvati duha slovanske vzajemnosti.

4. *Domaća ljekarna*. Po uputi župnika Sebastijana Kneippa napisao Škender Horvat. — 8.º Str. 78. Cena 20 kr. — Knjižica opisuje razna domača zdravila, katera bi lahko vsaka hiša imela in si s tem prihranila mnogo stroškov in odstranila brez zdravnikove pomoči marsikatero bolezen. Vsakdo lahko ume knjižico; dobro je, da so pri vsaki rast-

lini označena vsa imena, katera rabijo v raznih krajih.

5. *Danica*. Koledar i ljetopis društva sveto-jeronimskoga za prostu godinu 1899. — 8.º Str. 240. Cena 25 kr. — Da je „Danica“ najbolj razširjen in priljubljen hrvaški koledar, svedoči to, da je letos tiskana v 48.000 iztiskih. Vsebina ji je raznovrstna. Najpreje se spominja šestdesetletnice mašništva papeža Leona XIII., petdesetletnice vladanja Franca Jožefa I., šestdesetletnice mašništva škofa Strossmayerja, a potem prinaša daljši, zelo toplo in verno napisan življenjepis slavnega bana Jelačića. Ker je vsako leto opisano katero mesto hrvaške domovine, prišli sta letos na vrsto mesti Belovar in Petrinja. Najlepši spis v celi „Danici“ je pa izvestno življenjepis zagrebškega škofa slavnega Martina Borkovića (1668—1687), katerega je napisal znani zgodovinar Ivan Krst. Tkalčić. V poljudni obliki je očrtal tedanjo dobo in narodu v spodbudo opisal vrlo delovanje in velike zasluge škofa, katerega zibelj je tekla v kmetiški hiši. Med zabavnimi spisi omenjam manjši črtici: „Božja opomena“, „Ovrha“ in prevod iz nemškega „Razbojnici i Gospina pomoć“. — Čeprav so „Razbojnici“ menda na resnični podlagi, vendar so opisani pregrezovitno in neverjetno. Če si že kaj izposodimo iz tujih književnostij, bodi to res kaj vredno. Primerni so razni poučni spiski, posebno: „Zar da idemo u socijaliste“, kateri ima to napako, da je prekratek. Mislim, da pač vsak čitatelj najde v „Danici“ kaj vabljivega, zato pa tudi želim, naj bi se mnogo čitala in romala od hiše do hiše, iz roke v roko.

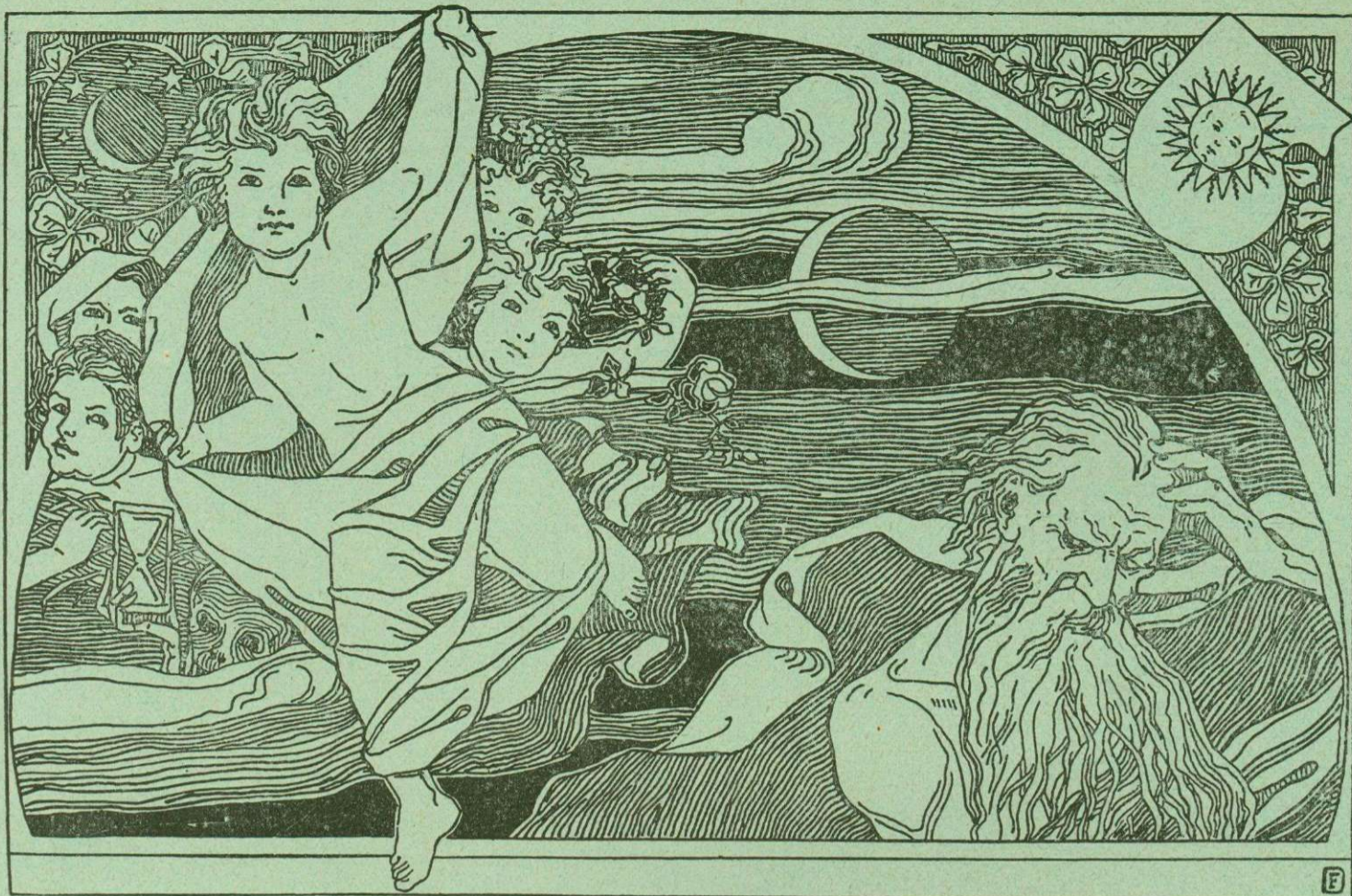
Letošnji književni dar društva sv. Jeronima je jako lep in primeren. Kdor ni pravi ud, dobi vseh teh pet knjig za 50 kr. Društvo lepo napreduje. Imovina društvena je štela koncem l. 1897. 165.495 gld. 66 kr., a udov (brez letnih) je bilo 11.745. Društvo si je pridobilo že lepih zaslug na kulturnem polju hrvaškega naroda, pa mu zato želimo mnogo napredka, pred vsem pa udov iz vseh krajev, koder se hrvaško govori, in pa dobrih pisateljev.

J. Barle.

Naše slike.

Slika na str. 9. nam kaže natančni posnetek prelepe Murillove slike: *Faslice*. Slika sama je v vatikanski pinakoteki v Rimu. — Sliki na str. 16. in 17. nam stavita pred oči dve slovenski zgradbi v daljnji Ameriki. V ohioski državi pri Clevelandu so si zgradili Slovenci svojo cerkev in župnišče in imajo tudi svojega duhovnega pastirja (gosp. Vita Hribarja). V koledarju družbe sv. Mohorja se nam predstavlja ta slovenska občina kot Št. Vid (Cleveland).

Slovincem ob novem letu.

(Spisal *Veridicus.*)

Pisatelj teh vrstic nima takega srečnega in veselega duha, da bi se mu vse na svetu zdelo dobro; ne goji rad svetlih upov, ne sodi človeka z zaprtimi očmi: temveč življenje ga je naučilo treznosti, ostrosti, odločnosti. Zato se pa ne boji, da bi v naslednjih vrsticah Slovence bolj zazibaval v spanje kakor jih budil iz spanja, bolj jih vtapljal v brezskrbnost in samoljubno zadovoljnost kakor jim kazal njih pravo podobo in jih budil k delu.

O političnih naših razmerah nas vestno in živahno poučujejo naši politični časniki. Kdor se ozira na naše neugodne razmere in na moč naših nasprotnikov, mora priznati, da Slovenci na političnem polju ne storé malo. Po vseh pokrajinah se gibljejo in se pogumno stavijo v bojne vrste. Vstrajno odrivajo nasprotnika in ne položé orožja iz rok. Kakor so morali nekdanj Judje v jedni roki držati meč, ko so gradili mesto Jeruzalem, tako morajo tudi obmejni Slovenci držati v jedni roki meč, ko obdelujejo z drugo roko domače polje in stavijo svoja

ognjišča. Tudi naši „zastopniki“ se resno trudijo v splošni zmešnjavi in pogubni povodni političnih strastij ujeti kaj za svoj narod. In ko se druge stranke cepijo v veje, oklepajo se naši sloge. Ko bi bili še nekateri elementi toliko domoljubni, da bi se odkritosrčno oklenili sloge na krščanski podlagi, smeli bi imenovati naše politično stanje dokaj veselo in smeli bi upati marsikaj dobrega v bodočnosti.

A naš namen ni, pisati o zunanjih ali političnih naših razmerah, marveč o notranjih, socialnih in gospodarskih, ker so še važnejše za naš obstanek in napredek kakor one. Tudi najumnejši politiki ne rešijo naroda, ako ga razjeda gniloba, ako mu ginejo moči od leta do leta, ako ne raste sam iz sebe.

Narodnjaki, t. j. oni, ki res ljubijo naš narod in radi nesebično delajo za njegov prospeh, morajo posvetiti vse svoje moči temu „notranjemu“ delu. Kakšno bodi to delo, to je lahko umeti, ako si ogledamo notranje naše razmere.

Začnimo pri mladini! Kakor je žalostno, tako je vendar resnično, da se naša mladina, bodisi šolska, ali tudi nešolska, mladina iz srednjih in drugih stanov jako zgodaj udaja uživanju, potrači in nerednemu življenju. Krčme in pivnice so mnogim tako krepkim, tako nadarjenim, tako nadobudnim mladeničem središče njih mišljenja in življenja. Koliko duševnega, telesnega in denarnega kapitala nam gre po tej poti v izgubo, kako se narodova bodočnost ugonablja, tega vendar ni treba razkladati. Ako so taki mladeniči v šolah, varajo stariše in sebe, pa tudi podirajo domači dom; ako so doma pri stariših, kopljejo jim zgodnji grob. In kaj more izrasti iz takih mladeničev, ki ljubijo uživanje nad vse? V najboljšem slučaju so ali slabotneži ali nerazsodni fanatiki.

Zato morajo domoljubi voditi, opominjati, svariti mladino, bodi jej ljubo ali ne. V tem delu ne zadostuje skrb šole in šolskih učiteljev, pomagati morajo prijatelji mladine tudi izven šole. Tu ne odobrujemo onega postopanja, s katerim hočejo nekateri šolsko mladino prikleniti jedino le na šolo in odbiti vsakogar, ki hoče dejansko pokazati svoje zanimanje za napredek mladeničev,

kakor n. pr. duhovniki, katerih poklic je prav tako delo: marveč mislimo, da bi si šola morala želeti takih izvenšolskih sodelavcev za mladine gmotni obstanek in še bolj za moralni napredek.

Najhujše pa je, ako ima zoreča mladina priliko npravno se pohujševati in propadati. Stari Germani so bili strah rimske države in so jo naposled razrušili s svojo pestjo. A niso bili mehkužneži; njih mladina je živela pošteno, zdržno in nedolžno, dokler ni prišla v zrelo dobo. Zdržen in trezen narod je močan. Narod pa, kateremu propada npravnost, propada sam; naposled zgnije in izgine. Kako se v tem oziru pri nas obrača na slabo, to je težko povedati, zlasti v takem listu, kakoršen je naš. A molčati ne smemo: klicati moramo odločilnim možem, da si nakopujejo strašno odgovornost na glavo pred narodom in še bolj pred Bogom, čegar ostri sodbi ne odide nihče.

Seveda je pri drugih narodih mladina tudi lahkomišljena. Toda večji narodi smejo — ako smemo tako reči po navadni frazi — „brez škode grešiti“ prav zaradi svoje moči in velikosti. Pri nas se pa hudo občuti že majhna izguba. (Konec.)

Vabilo na naročbo za l. 1899.

Težko vabimo na naročbo z ozirom na to, da domoljubni Slovenci mnogo plačujejo za razne namene. A resnično je le, da časopisje pri nas še nikakor ni tako razširjeno, kakor pri drugih oljkanih slovanskih narodih. Koliko več beró Čehi, Poljaki i. dr., kakor mi Slovenci!

Zato sme „Dom in svet“ vneto pozvati vse dobrohotne Slovence, naj si ga v obilnem številu naročé, ker le tedaj si bo mogel ohra-

niti dobre sodelavce in napredovati v besedi in v sliki.

Lastniku tega lista se gre — to zatrjuje slovesno — jedino za dobro stvar, t. j. za pravi naš narodni napredek, za katerega hoče z veseljem delovati.

Trdno upamo, da si Slovenec pribori lepo bodočnost, saj je zmožen, da si pridobi najlepšo. A umeti, hoteti in delati treba.

Dom in svet.

Osebne novice.

Gosp. prof. *Tomo Zupan*, predsednik družbe sv. Cirila in Metoda, je z novim letom 1899. sprejel uredništvo „Zgodnje Danice“.

Gosp. profesor *Anton Funtek*, slovenski pesnik in pisatelj, je sprejel z novim letom uredništvo lista „Laibacher Zeitung“.

Gosp. *Engelbert Gangl*, učitelj v Ljubljani, je spisal družinsko dramo „Sin“, ki se je igrala dne 22. grudna min. l. v ljubljanskem gledališču.

Gosp. *Antona Hribarja* zbrane pesmi so izšle koncem min. leta v Celju z naslovom „Popevčice“. Več povemo v posebni oceni. Pesnik je sedaj kapelan v Polh. Gradcu, lani je urejal tudi „Danico“.